

Муҳтарам Юртбошимиз жорий йилни “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили” деб эълон қилгани боис мустақил диёримизда ишбилармонлик ва хусусий тадбиркорлик янада ривожланиб, янги босқичларга кўтарилмоқда. Бу борада зарур ҳуқуқий қонун-қоидалар тизими ишлаб чиқилди. Турли соҳаларда янги-янги ишлаб чиқариш корхоналари ташиқил қилиниб, айниқса, ёшларга иш ўринлари кўпаймоқда.

ЮРТГА ФОЙДА КЕЛТИРУВЧИЛАР

Ислом таълимоти барча инсонлар дунёда тинч-омон, яхши яшаб, охирада саодат аҳлидан бўлишлари йўлини баён қилган.

Аллоҳ таолога берган неъматлари учун шукр қилиш, тежаб-тергаб фойдаланиш, уларни фиску фасод ишларга исроф қилмаслик ҳар биримизнинг вазифамиздир. Қуръони каримда бундай марҳамат қилинган:

“Аллоҳ сенга ато этган нарса билан охирагани истагин ва дунёдан бўлган насибангни ҳам унутмагин. Аллоҳ сенга эҳсон қилгани каби сен ҳам (одамларга) эҳсон қил! Ерда бузғунчилик қилишни истама! Чунки Аллоҳ бузғунчиларни суймас” (Қасас, 77).

Юртимизда тадбиркорлик қадим замонлардан буён алоҳида ўрин тутиб келади. Ота-боболаримизнинг ер-мулкка, касб-хунарга эга бўлиш, омилкорлик билан иш юритиш, тадбиркор ва ишбилармон инсонларни қадрлаш борасидаги анъаналари ҳақида кўп гапириш мумкин.

Шу ўринда Соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг: “Азми қатъий, тадбиркор, хушёр, мард ва шижоатли бир киши мингта тадбирсиз ва лоқайд кишидан афзалдир”, деб айтган чуқур маъноли сўзларини эслаб ўтиш керак.

Пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): “Ҳар бир мусулмонга касб-хунарга эгаллаш фарздир”, деб марҳамат қилганлар (Табароний ривояти).

Мазҳаббошимиз, улуғ имом Абу Ҳанифа (рахматуллоҳи алайҳ), ул зотнинг шогирдлари ва издошлари ҳалол касб қилиб яшаш борасида ҳаммамизга намунадирлар.

Киши ўзини, оиласини ҳалол ризқ билан таъминлаш йўлида тинимсиз ҳаракат қилиши, керак бўлса, бу борада машаққат тортиши энг савобли амаллардан ҳисобланади.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай деб марҳамат қиладилар: “Энг яхши таомингиз ўз касбингиз орқали келганидир, биродарим Довуд ҳам қўл касби орқали кун кечирар эди” (Имом Бухорий ривояти).

Бошқа бир ҳадисларида эса: “Амалларнинг энг яхшиси ҳалол касб қилишдир”, деганлар (“Кашфул хафо” китобидан).

Дунё ҳаёти фаровонлиги учун касб-хунарга ва тадбиркорлик зарур. Одам ақл-фаросатини, зеҳн-идроқини ишга солиши, ихлосу эътиқод, яхши ниятлар билан тижорат, тадбиркорлик, ишлаб-чиқариш, деҳқончилик каби ҳалол касб-хунарга орқали халққа, эл-юртга манфаат келтиришга ва оиласи эҳтиёжини яхши таъминлашга интилиши керак. Бу ишларда ростгўй, ҳалол бўлиш мўминларни улуғ даражаларга етказди. Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар:

“التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّنَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ”

Яъни: “Ростгўй ва ишончли савдогар жаннатда пайғамбарлар, сиддиқлар ҳамда шухадолар билан бирга бўлади” (Имом Термизий ривояти).

Абдулазиз МАНСУР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси ўринбосари

Расулulloх (соллаллоху алайхи ва саллам) айтадилар: “Аллоҳ таолонинг қабул этишига ишонган ҳолда дуо қилинглр. Чунки У гафлатдаги қалб дуосини қабул этмайди”. (Термизий, Ҳоким ривояти)

РАСУЛУЛЛОҲНИНГ (соллаллоху алайхи ва саллам) ДУОЛАРИ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَ عَمَلٍ لَا يُرْفَعُ وَ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ
“Ё Аллоҳ, Сендан фойдасиз илм, қабулсиз амал ва ижобатсиз дуодан паноҳ тилайман.”
(Имом Аҳмад, Байҳақий ривояти)

اللَّهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي
“Ё Аллоҳ, жисмимни қандай чиройли яратган бўлсанг, хулқимни ҳам шундай чиройли қил”.
(Имом Аҳмад ривояти)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَالْقِلَّةِ وَالذَّلَّةِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ
“Ё Аллоҳ, Сендан қашшоқликдан, етишмовчиликдан, хорликдан, бировга зулм қилишдан ёки зулм қилинишдан паноҳ тилайман”.
(Абу Довуд, Насайй, Ибн Можа ривояти)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ
وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ وَضَلَعِ الدِّينِ وَغَلْبَةِ الرِّجَالِ

“Ё Аллоҳ, Сендан ғам-ташвишдан, хафаликдан, ожизликдан, дангасаликдан, бахилликдан, кўрқоқликдан, қарздорликдан ва хорликдан паноҳ тилайман”.
(Бухорий, Муслим, Насайй ривояти)

اللَّهُمَّ اغْنِنِي بِالْعِلْمِ وَزَيِّنِي بِالْجَلَمِ وَأَكْرِمْنِي بِالتَّقْوَى وَجَمِّلْنِي بِالْعَاقِبَةِ

“Ё Аллоҳ, мени илм билан бойит, ҳилм билан безат, тақво билан мукаррам эт, хотиржамлик билан гўзал қил!”
(Ибн Нажжор ривояти)

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Тахрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШҲЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳтарама УЛУҒОВА
(Маъсул котиб)
Аҳмад МУҲАММАД

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз:

100069 Тошкент шаҳри
Заркайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-45-62, 240-05-19, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтамыз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2011 йил 15 апрелда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2011 йил 18 апрелда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 43.500 нусха.
1570-сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
аксиядорлик компаниясида босилди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри тахририят нуқтаи назари-
дан фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос
ва рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилган-
нида исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили	
Абдулазиз МАНСУР	
Юртга фойда келтирувчилар	1
Яхшиликка чақириш	
Саидмурод ЮСУПОВ	
Илм қалбни уйғотади	4
Мустақилликнинг 20 йиллиги	
Муҳаммаджон РАҲМАТОВ	
Ахиллигимиз мустаҳкам бўлаверсин	6
Тарих	
Обиджон ТАНГИРОВ	
“Темур тузуклари”да Соҳибқирон	
фазилатлари	8
Тадқиқот	
Саидмурод ПИРИМОВ	
Фақиҳларнинг рутбалари	12
Мамлакат янгиликлари	
Шаҳноза ХЎЖАЕВА	
Хунармадлар фестивали	15
Қуръонни ўрганамиз	
Содиқ НОСИР	
Қуръон оятлари сони нечта?	18
Хунар сирлари	
Муҳаммад СИДДИҚ	
Элга ширинлик улашиб	19
Маишхур юртдошларимиз	
Ражаб ИСЛОМБЕКОВ	
Жумбокнинг ечими топилган дамлар.....	20
Халқона ўғитлар	
Момоларимиз айтади	21
Ёмонликдан қайтариш	
Раҳматуллоҳ САЙФУДДИНОВ	
Фириб қилган барака топмас.....	24
Шеърят	
Отабек БОҚОНИЙ	
Соғинч	
Эрназар ТОПИЛ	
Мусҳафи шариф.....	26
Фозил қори ЁСИН ўғли	
Сен бор учун	27
Мурод Чўлпон ўғли	
Илтижо	
Аёллар саҳифаси	
Муҳтарама МУҲАММАД кизи	
Тикиш ҳам санъат	28
Насиҳат	
Умида АБДУАЗИМОВА	
Қизларга айтарларим	29
Ўлкамизни ўрганамиз	
Суюндик МУСТАФОЕВ	
Саҳобалар номи билан аталган жойлар	30
Тиббийёт бурчаги	
Суръат БОБОЖОНОВ	
Хотиржамлик ва сабр керак	31
Масъудларимиз	
Исмоил ДАВЛАТБОЕВ	
Муҳаммад Мурод эшон ким бўлган?	32

Мазҳабимизни ўрганамиз

Ўролбек МУСТАНОВ

ИБН ОБИДИН

5

Муҳаммад Казбарий шогирди Ибн Обидинга ўзи таълим берган илмларни бошқаларга ҳам ўргатишига ижозат беради. Бундай даража устоз синовидан ўтган салоҳиятли шогирдларгагина насиб этарди.

Саҳобалар ҳаёти

Абдурахмон РАЪФАТ ПОШО

КАЪБ ИБН МОЛИК

Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) олдиларида ўтириб: “Албатта, Аллоҳ ростгўйлигим сабабидан нажот берди. Энди тавбамнинг натижаси ўларок, умримнинг қолган қисмида фақат рост гапираман...” дедим (*Имом Бухорий ва Муслим ривояти*).

10

Оила

ФАРЗАНДЛАРНИНГ ҚАНДАЙ ҲАҚЛАРИ БОР?

16

Мусулмон киши молиявий масалаларда фарзандларини тенг кўриши керак. Агар фарзандларнинг бирига мол бериб, бошқасига бермаса ёки бирига оз, иккинчисига кўп берса, адолатсизлик бўлади, болалари орасида зиддият кучаяди.

Яхшиликка чақириш

Толиб ҚОДИРОВ

НИЯТ ВА ИХЛОСНИНГ АҲАМИЯТИ

... амал ниятнинг тўғрилиги билан ибодат бўлади, ихлосига қараб, савоби кўпаяди. Шу сабабли инсоннинг бутун ҳаёти, ҳар бир лаҳзаси, ҳатто уйқуси ҳам ибодатга айланиши мумкин.

25

**Илм ўрганиш ҳар бир мўмин ва мус-
лимага фарздир. Илк туширилган оятда
“Ўқи!” деб амр этилади. Чунки: “...Аллоҳ
сизлардан имон келтирган ва илм ато
этилганларни (баланд) даража (мартаба)
ларга кўтарур. Аллоҳ қилаётган (барча**

Луқмони ҳаким ўғлига бундай насихат қилган: “Эй ўғлим, олимлар билан ўтир, улар орасига кир, чунки Аллоҳ ерни осмон суви билан тирилтиргани каби қалбларни ҳам илму ҳикмат нури билан тирилтиради”.

Инсониятни тубанликка, ҳалокатга олиб боровчи омил илмсизлик ва жаҳолатдир. Қайси жамиятда илмга интилиш сусайса, илм ўрганишга эътибор камайса, кишилар фикрлашдан тўхтади, тараққиётдан ортда қолади, маънавий инқирозга юз тутлади. Тарихда бунга мисоллар кўп.

Жамиятнинг салоҳияти, равнақи унинг илмга бўлган муносабати билан ўлчанади. “Илм кўр қалб кўзини очувчи, қоронғу зулматда нур бағишловчи ва заиф баданларга куч-қувватдир, илм билан банда аброрлар даражасига кўтарилади, олий мартабаларга етишади”, дейди Абу Ҳомид Ғаззолий.

Бугунги кунда жаннатмакон диёримиз-

ИЛМ ҚАЛБНИ УЙҒОТАДИ

яхши ва ёмон) амалларингиздан хабардордир” (*Мужодада, II*).

Илм неъматларнинг энг улуғидир. Муовия (розийаллоху анху) айтади: Мен Расулulloҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Аллоҳ кимга яхшиликни ирода этса, уни динда фақиҳ қилиб қўяди”, деганларини эшитдим (*Имом Бухорий, Имом Муслим ривояти*).

Илмнинг фойдаси уни ўрганиб амал қилган кишининг ўзигагина эмас, балки у яшаган жамиятга ҳам тегади. Шунинг учун Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): “Дарҳақиқат, Аллоҳ, Унинг малоикалари, осмон ва ер аҳллари, ҳатто инидаги чумоли, денгиздаги балиқлар ҳам одамларга яхшилик ўргатувчи олимларга мағфират сўраб, дуо қилишади”, деганлар (*Имом Термизий ривояти*).

Ҳакимлардан бири: “Агар олим киши вафот этса, унинг вафотига сувдаги балиқлару осмондаги қушлар ҳам йиғлайди, унинг жисми йўқ бўлса-да, фойдали илми ва номи нутилмади”, деган.

да илм олишга чорлов бор, шароит ва имкониятлар яратилган. Ўнлаб олий ўқув юртлари, юзлаб коллеж ва лицейлар очиб қўйилган. Мамлакатда жуда кўп илмий текшириш, малака ошириш институтлари, фан-техника марказлари ишлаб турибди. Уларда жаҳондаги жамики илмларни жамлаган бепоён интернет тизимига кириш имкони мавжуд.

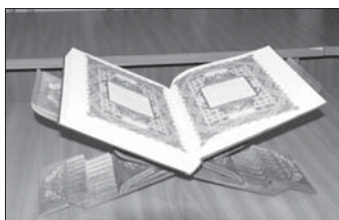
Биз дунёга донг кетган улуғ олимлар ва мутафаккирларнинг, тафсир, ҳадис, фикҳ, калом илми пешқадамларининг ворисларимиз. Аммо уларнинг мерослари билан фақат фахрланиб юришининг юрт равнақига, дин ривожига, кишилар ҳаётига фойдаси йўқ. Барча билимларни ўрганишда бу илм динимга, ҳаётимга, Ватанимга фойда келтирадим, деб ўйлаш ва олинган билимларни яхшилик йўлида сарфлашга интилиш керак.

Саидмурод ЮСУПОВ,
диний идора фатво бўлими ходими

ИБН ОБИДИН

“Ибн Обидин” номи билан танилган олимнинг асл исми Муҳаммадамин ибн Амр ибн Абдулазиз ибн Аҳмад ибн Абдуррахмон ибн Нажмуддин ибн Муҳаммад Солиҳиддиндир. Милодий 1776 (ҳижрий 1197) йили Дамашк шаҳрида туғилиб, яхши таълим-тарбия кўрган Муҳаммадамин ёшлигидан Қуръони каримни ёд олди. Отаси тижорат билан шуғулланарди. Ўғил дўконда савдо қиларкан, Қуръон қироатини тилдан қўймасди. Бир куни дўкон олдидан ўтган солиҳ бир киши унга: “Қуръонни тартил билан (тажвидга биноан) ўқимадинг ва уни муносиб бўлмаган жойда ўқияпсан. Одамлар тижорат билан машғул бўлишгани учун, уни тинглашмади”, деб танбех беради. У киши даврининг улуғ олимларидан шайх Саид Ҳамавий эди.

Ибн Обидин шайх Ҳамавий ҳузурига бориб, Қуръон илмлари ва тажвиддан сабоқ беришини илтимос қилади. Олим Ибн Обидинга Имом Шотибий ва Жазарий китобларидан тажвид қоидаларини ёдлашни буюради. Шогирд у китобларни тўла ёд олганидан кейин устозидан сарф, наҳв ва Имом Шофиъий фикҳини ўрганишга киришади. Шайх Муҳаммад Солимий Муҳаммадаминга тафсир, ҳадис, мантиқ илмларини ўргатади ва шогирдини Имом Абу Ҳанифа мазҳаби фикҳига қизиқтириб: “Сен Имом Абу Ҳанифа мазҳаби масалаларини ҳам ўргансанг, кўп ажойиб ва ғаройиб кашфиётларни кўрасан. У мукамал мазҳабдир”, дейди.

Ибн Обидин устози буйруғига итоат қилди: Имом Абу Ҳанифа мазҳабига доир усул ва фикҳ китобларининг ҳаммасини ўқиб чиқди. Тез орада даврининг атоқли олимлари даражасига етди.

Кейин илмини ошириш ниятида Мисрга боради. У ерда Амр Шайх билан учрашиб, сабоқ беришини сўрайди. Амр Шайх ўзи билган барча илмларни унга ўргатади.

Ибн Обидин Шомнинг таникли муҳаддиси шайх Муҳаммад Казбарийдан ҳам таълим олади. Муҳаммад Казбарий шогирдига ўзи таълим берган илмларни бошқаларга ҳам ўргатишига ижозат беради. Бундай даража устоз синовидан ўтган салоҳиятли шогирдларгагина насиб этарди.

Абдулғани Мийданий, Ҳасан Байтори ва Аҳмад Афанди Исломбулий ва бошқа олимлар Ибн Обидиндан таълим олишган.

Ибн Обидин таквоси, иффати, салоҳияти ва қаноатининг гўзаллиги билан дунёга танилди. У ёзган ва тасниф этган китоблар Ислому кутубхоналарида сақланиб қолган. Асарлари чуқур билим асосида ёзилгани, дақиқ баҳслари, балоғатли ва фасоҳатли тили, юксак маърифати билан ажралиб туради. Бизга етиб келган китобларидан энг машҳури “Раддул Мухтор ала Дуррул Мухтор” (Адашганларни танланган дурларга йўлловчи)дир. Бундан ташқари, унинг турли илмларга бағишланган “Рафъул анзор амма авродаху ал-Ҳалабий ала Дуррул Мухтор” (Дуррул Мухторга Ҳалабий қўшган нарсаларга назарларни қаратиш), “Нассаматул ал-асхор ала шарҳи Минор” (Минор шарҳига тонг шабадалари), “Хошия алал Мутул” (Мутулга хошия), “Ар-Роҳиқул махтум” (Мухрланган шинни), “Ҳавош ала тафсирил Байзовий” (Байзовийнинг тафсирига ёзилган хошия), ўттиз икки рисоладан иборат “Мажмаъатур расоил” каби асарлари бор.

Ҳанафий мазҳабимиз фикҳига доир машҳур асарлар муаллифи Ибн Обидин ҳижрий 1252 йили эллик тўрт ёшида Дамашкда вафот қилди, “Бобус сағир” қабристонига дафн этилди.

Ўролбек МУСТАНОВ,

Тошкент Ислам институти ўқитувчиси

Манбалар:

1. “Равзул Башар”, 220-бет.
2. “Азҳария”, 2-жуз, 254-бет.
3. “Ал-Фатҳул мубин”, 3-жуз, 147–148-бетлар.

Март ойининг ўттизинчи куни Ўзбекистон Миллий матбуот марказида Дин ишлари бўйича қўмита, Ўзбекистон мусулмонлари идораси ҳамда мамлакатимизда фаолият юритаётган динлар, конфессиялар раҳбарлари иштирокида республика ва чет эл оммавий ахборот воситалари ходимлари учун «Диний бағрикенглик ва динлараро муносабатлар» мавзuida матбуот анжумани бўлиб ўтди.

АҲИЛЛИГИМИЗ МУСТАҲКАМ БЎЛАВЕРСИН

Йиғилишни Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита раиси вазифасини бажарувчи Ортиқбек Юсупов очиб, Ўзбекистонда фуқароларнинг виждон ва диний эркинлик борасидаги конституциявий ҳуқуқларини таъмин-

лаш, бағрикенглик ва динлараро дўстлик-ҳамкорликни мустаҳкамлашга алоҳида эътибор қаратилаётганини таъкидлади:

– Мустақиллик йилларида давлатимиз динлараро муносабатларни мустаҳкамлашга алоҳида эътибор қаратди. Ҳозирги кунда мамлакатимизда турли динларга эътиқод қилувчи фуқаролар демократик, ҳуқуқий давлат ва кучли фуқаролик жамияти куриш йўлида ҳамкор ҳаракат қилишяпти.

Анжуманда Дин ишлари бўйича қўмитанинг виждон эркинлигини таъминлаш ва жамиятда диний бағрикенгликни мустаҳкамлашга қаратилган фаолияти икки асосий тамойилга, яъни, диний ташкилотларнинг ички ишларига аралашмаслик ҳамда улар билан иккиёклама самарали ҳамкорликни йўлга қўйишга асосланиши айтиб ўтилди. Мустақиллик йиллари республикаимизда юзлаб масжид курилди, черковлар, синагога ва ибодат уйлари барпо этилди, қайта таъмирдан чиқарилди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 2010 йил 20 октябрда "Феврал ойининг биринчи ҳафтасини "Диний муносабатларни уйғунлаштириш ҳафталиги" деб эълон қилиш ҳақида"ги қарорига монанд равишда жорий йилнинг феврал ойида динлараро дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантириш юзасидан кенг қамровли тадбирлар ўтказилди. Имом Бухорий халқаро маркази, Тошкент Ислом университети, Ўзбекистон мусулмонлари идорасига қарашли таълим муассасалари, православ семинарияси, яҳудийлар синагогаси ва буддавийлик ибодатхоналарида ўтказилган тадбирлар шулар жумласидандир.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов маърузасида юртимизда маънавий, тарихий кадриятлар, Ислом маданияти ва маърифатини тиклаш, ривожлантириш, зиёратгоҳлар, тарихий қадамжоларни таъмирлаш ва ободонлаштириш йўлида амалга оширилаётган ишларга эътибор қаратди. Ислом динини турли иғво ва бўҳтонлардан ҳимоя этиш, унинг инсонпарварлик, маърифатпарварлик ғояларини ёш авлод онгига сингдиришга алоҳида урғу берилаётганини қайд этди.

Кейинги йилларда терроризмнинг глобал хавфсизликка ва динлараро дўстликка қарши йўналтирилган жиддий таҳдидга айланаётганининг гувоҳи бўлмоқдамиз. Жумладан, турли "жиҳодчи" жамоалар бошқа динларга эътиқод қилувчиларнинг барчаси-

ни кофир» деб эълон қилиб, уларга қарши куч ишлатишга даъват қилмоқдалар. Хусусан, «жиҳодчилар» насронийларга нисбатан «Аллоҳ олдидаги энг ёмон мавжудот», деб аёвсиз муносабатда бўлишга чақирадилар. Ҳолбуки, Ислом таълимотида диний бағрикенглик тамойиллари кенг ўрин олган. Одамларни динга ёки диний кўрсатмаларни бажаришга зўрлаш Исломнинг моҳияти ва руҳига мутлақо зиддир. Қолаверса, Қуръоннинг Бақара сураси 266-оятда «Динда зўрлаш йўқ» дейилгани ҳамда насронийлар ва яҳудийлар «аҳли Китоб» саналиши ҳақида кўрсатмалар мавжуд.

Айниқса, террорчиларнинг худкушлик усули билан портлатишлар қилаётгани, бундай қабих ишларга турли алдов воситалар билан болалар ва аёлларнинг жалб қилиниши Ислом дунёсини ларзага солмоқда. Қуръонда «Ўзларингизни ўлдирмангиз! ...» (Нисо, 29), ҳадиси кудсийда эса «Эй бандаларим, бу дунёда зулм қилишни қўйинглар, шу сизларга охира азобидан енгилроқдир», дейилади. Бу ўз жонига қасд қилиш ва бошқа одамларнинг ҳаётига зомин бўлиш Ислом асосларига тамоман тескари эканини кўрсатади.

Муфтий ҳазратлари бугун республикада фаолият юритаётган икки мингдан ортиқ масжид мусулмонларнинг диний эҳтиёжларини тўла-тўқис қондираётганига тўхталди. Ҳозирги кунда Ўзбекистон мусулмонлари идораси масжидларни замон талабларига монанд равишда таъмирлаш ва жиҳозлашга ҳамда намозхонлар учун қулай шароит яратишга катта эътибор қаратаётганини таъкидлади. Шунингдек, минглаб талабалар Тошкент Ислом университети, Тошкент Ислом институти, тўққизта Ислом ўрта-махсус билим юртида диний билимлардан таҳсил олаётгани, илмий-диний тадқиқотлар ўтказиш ва имом-хатибларнинг малакасини ошириш мақсадида Имом Бухорий халқаро маркази фаолияти йўлга қўйилгани ҳақида гапирди. Диний мутахассисларни тайёрлаш борасида республикамизда тўпланган тажриба бошқа мусулмон мамлакатларига намуна бўла олишини таъкидлаб ўтди.

Йиғилишда сўзга чиққан Рус православ черкови Тошкент ва Ўрта Осиё Епархияси митрополити Владимир мамлакатимиз фуқаролари ўртасидаги меҳр-оқибат, мурувват ва саховат замонлар силсиласида синовдан ўтгани, бугунги кунга келиб инсоний муносабатлар маданиятининг олий намунаси тарзида шаклланишини эътироф этди.

– Кирха ибодатхонамиз Марказий Осиёда ягона саналади, – дейди Немис Евангелютеран черкови епископи Корней Вибе. – Мустақиллик йиллари Президентимиз Ислом Каримов раҳбарлигида турли миллат ва дин вакилларининг анъана ва қадриятларини янада ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган эзгу ишларини ҳаётимиз ва фаолиятимиз давомида ҳамиша ҳис эътиборимиз. Ҳеч шубҳасиз, Ўзбекистондаги диний ва миллатлараро тотувликни сақлашга оид сиёсат, ҳамжиҳатлик, бағрикенглик муҳити дунёнинг кўп мамлакатлари учун ҳавас қилишга ва намуна бўлишга арзиғуликдир. Мен ана шундай юртда истиқомат қилаётганимдан фахрланаман.

Матбуот анжуманида фикр-мулоҳазаларини билдирган Рим-католик черкови епископи Ежен Мацулевич, арман апостол черкови роҳиби Артак Лорецян ҳам мамлакатимиздаги тинчлик ва барқарорлик, турли дин вакилларининг жамиятимиз ривожига муносиб ҳисса қўшаётганлари, энг асосийи, осуда, тинч ҳаёт кечираётганларини алоҳида таъкидлашди.

Муҳаммаджон РАҲМАТОВ

“ТЕМУР ТУЗУКЛАРИ”ДА СОҲИБҚИРОН ФАЗИЛАТЛАРИ

Шарқу Ғарб адаблари яратган бадиий ва илмий асарларда Амир Темурнинг буюк сиймоси, ажойиб фазилатлари акс эттирилган. Жумладан, Низомиддин Шомий ва Шарифиддин Али Яздийнинг “Зафарнома”лари, Ғиёсиддин Али Яздийнинг “Китоби рўзномои ғазовоти Ҳиндистон”, Ибн Арабшоҳнинг “Темур тарихида тақдир ажойиботлари”, Ҳерман Вамберининг “Бухоро ёхуд Мовароуннаҳр тарихи”, Салоҳиддин Тошкандийнинг “Темурнома” асарлари, Клавихонинг “Кундалик”ларини мисол қилиб келтирсак бўлади. Аммо Соҳибқирон шахси, фазилатлари ва дунёқарашини “Темур тузуклари”дек тасвирлаб бера оладиган манба бўлмаса керак.

Асарда келтирилишича, Соҳибқирон Сейистон жангида (1362 й.) қўл-оёғи яраланиб, икки ой ётиб қолади. Амир Темур Яратгандан ёлвориб сўрайди: “Ўша кеча жума тунни эди, тонг отгунча Аллоҳдан мадад сўраб, ухламай чиқдим. Тонг отгач бомдод намозини ўтадим, сўнг қўлимни дуога очган эдим, кўзларим ёшланди. Юрагим бўшашди. Тангри таолога ёлвориб, бу сарсонликдан қутқаришини тиладим”. Аллоҳ

таолога ихлос билан қилган илтижолари ижобат бўлди. Соҳибқирон зафарли курашлар олиб борди ва мўғулларни енгиб, буюк салтанат барпо этди. Бу муваффақиятлар замирида чин ихлос бор эди.

Меҳрибонлик, хокисорлик, очик юзлик, қатъият, ҳақиқатгўйлик каби фазилатлар Амир Темур ютуқларининг калитларидандир. Эзгулик душманни ҳам дўстга айлантириши ҳақида у бундай ўғит беради: “Давлатим ва салтанатим куёши кўтарилиб келаётган вақтда менга илтижо қилиб келган одамлар, хоҳ менга яхшилик қилган бўлсинлар, хоҳ ёмонлик, салтанат тахтига ўтирганимдан кейин уларни хайр-эҳсонларим билан хижолатга қўйдим. Мардлик, жасурлик билан давлатни ташкил этиб, жабр-зулмдан узоқроқ бўлишга интилдим”.

Соҳибқирон садоқат, қатъият ва адолатпарварлик каби фазилатларни улуғлаган. Иккиозламачилик, мунофиқлик каби разил одатларга нафрат кўзи билан қараган. “Тузуклар”да бундай ҳикоя қилинади: “Тажрибамдан кўрдим, ақлли душман жоҳилу нодон дўстдан яхшироқ экан. Чунончи, Амир Қозоғоннинг набираси амир Ҳусайн нодон дўстлардан эди”. Амир Ҳусайн Амир Темурнинг муваффақиятларига эғаллик қилиш учун ўзини гўё дўст қилиб кўрсатади. Шундай бўлса-да, Соҳибқирон уни кўп бора кечириб юборади.

Халққа доим меҳр-мурувватли бўлган бу зот адолат ва ҳақиқат учун курашди, салтанатни ҳам ана шу мустаҳкам асосга қурди: “Ҳар ернинг ҳокимлари ғаразгўй, тухматчи ва нафси бузук кишиларнинг тухмат сўзлари билан катта ва кичик шаҳарлар аҳолисидан ҳеч кимга жарима солмасинлар. Фақат бировнинг гуноҳи тўрт кишининг

гувоҳлик бериши билан исботланса, гуноҳига яраша жарима солинсин”. Ибн Арабшоҳ “Темур тарихида тақдир ажойиботлари” асарида бундай маълумотни келтиради: “У ҳазил-мазах ва ёлғонни ёқтирмас, ўйингаю кўнгилхушликка майлсиз, гарчи ўзига озор етадиган бирон нарса бўлса ҳам, садоқат унга ёқар эди... Жасоратлиларни, довурак ва мардларни ёқтирар эди. У хатосиз фикрловчи, ажойиб фаросатли, мислсиз бахтли, улуғворлиги ўзига мувофиқ, қатъий азм билан сўзловчи, бошига кулфат тушганида ҳам ҳақни сўзловчи киши эди”.

Хушмуомалалик, сабр-матонатлилик, одиллик каби сифатларни ўзида мужассам қилган Соҳибқирон бошқа амалдорлардан ҳам шундай фазилатларни талаб қилган. Масалан, вазирлик мансаби бериладиган киши хушмуомала, тинчликсевар, халқпарвар ва ақл-фаросатли бўлмоғи керак эди. Амир Темур ҳасадчи, гина-кек сақловчи, қора ниятли, ғийбатчи, зулмкор, разил, хулқи бузук кишиларни ниҳоятда ёмон кўрган, уларни ҳатто навкарликка ҳам олмаган. Жамиятда бир қатор ислохотлар ўтказиб, кўпгина бузук одатларга барҳам берган.

Соҳибқирон бобомизнинг буюк ишлари дунё тамаддунига улкан ҳисса бўлиб кўшилди. Президентимиз Ислом Қаримов “Юксак маънавият – энгилмас куч” асарида Амир Темур бобомизнинг маънавий фазилатлари ҳақида тўхталар экан: “Тенгсиз азму шижоат, мардлик ва донишмандлик рамзи бўлган бу мумтоз сиймо буюк салтанат барпо этиб, давлатчилик борасида ўзидан ҳам амалий, ҳам назарий мерос қолдирди, илм-фан, маданият, бунёдкорлик, дин ва маънавият ривожига кенг йўл очди” дейдилар. Ҳақиқатан ҳам, халқига, Ватанига муносиб хизмат қилган Соҳибқироннинг фазилатлари биз авлодларга намунадир.

Обиджон ТАНГИРОВ,

Тошкент Ислом институти ўқитувчиси

Тошкент Ислом институтида “22 март – жаҳон сув захиралари куни” ҳамда “24 март – ўпка силига қарши кураш куни” мавзуларида махсус соат ташкил этилди. Талабалар мавзуларга доир маълумотлар билан танишишди.

27 март куни Кўкалдош Ислом ўрта-махсус билим юрти талабалари Самарқанд вилоятига саёҳатга боришди. Улар “Имом Бухорий”, “Шоҳи Зинда” мажмуаларини, “Гўри Амир” мақбарасини, Регистон майдонини, Улуғбек расадхонасини томоша қилишди.

28 март куни билим юртида ҳалим пиширилди, меҳмонларга ва талабаларга байрам дастурхонлари ёзилди.

28 март куни “Жўйбори Калон” аёл-қизлар Ислом ўрта-махсус билим юрти талабалари “Фақиҳлар ва муҳаддислар издошлари” мавзуида фикҳ ва ҳадис фанларидан билимларини синашди. Ҳар бир шартни аъло бажарган 3-курс талабаларига эсдалик совғалари улашилди.

30 март куни “Хожа Бухорий” Ислом ўрта-махсус билим юртида шахмат ва шашка бўйича билим юрти биринчилиги ўтказилди. Икки тур натижаларига кўра, шахмат бўйича Камолдин Ортиқбоев (3-курс), шашкадан Акбар Саидов (1-курс) биринчи ўринларни олиб, диплом ва эсдалик совғаларга эга бўлишди.

“Энг фаол гуруҳ” танловида “3-Б” гуруҳи ғолиб бўлди. Тартиб-интизоми, ўзлаштириши, вақтдан унумли фойдаланиши билан намуна бўлган гуруҳга эсдалик совғалари берилди.

Абдурахмон РАЪФАТ ПОШО

КАЪБ ИБН
МОЛИК

Каъб ибн Молик (розийаллоҳу анху) ансорийларнинг улугларидан, Ясрибда катта эътибор ва обрў топган кишилардан эди. У Ақоба куни Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан аҳдлашиб, мусулмон бўлди. Фахри коинотнинг Бадр ва Табукдан бошқа юришларида қатнашди. Каъб ибн Молик Пайгамбаримиздан (алайҳиссалом) ўнлаб ҳадис ривоят қилган. Маккада вафот этган.

Уҳуд куни Пайгамбаримиз (алайҳиссалом) яраландилар. Шундай пайтда кимдир: «Мухаммад ўлди!» деб бақирди. Шу пайт Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) мусулмонлар томон кела бошладилар. У зотни (алайҳиссалом) биринчи бўлиб Каъб ибн Молик таниб қолди ва баланд овозда: «Эй мусулмонлар, суюнчи! Расулуллоҳ тириклар!» деб кичқирди. Расулуллоҳ (алайҳиссалом) унга: «Жим!» ишорасини қилдилар. Мусулмонлар атрофларида тўпланишди. Кейин биргалашиб, тоққа кўтарилишди.

* * *

Каъб ибн Моликдан (розийаллоҳу анху) ривоят қилинишича, у масжидда ибн Абу Ҳадраддан қарзини беришини талаб қилди. Шунда икковларининг овозлари кўтарилди. Шовқинни ҳатто Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уйлари ичида туриб эшитдилар. Кейин хужралари пардасини очиб: «Эй Каъб!» деб чақирдилар. «Лаббай, ё Расулуллоҳ!» деди у. «Қарздан бунчасини кеч», деб унинг ярмига ишора қилдилар. «Шундай қилганим бўлсин, эй Аллоҳнинг расули», деди. Кейин Расулуллоҳ Ибн Абу Ҳадрадга: «Тур, қарзни адо эт», дедилар (Имом Бухорий, Муслим, Термизий, Насай ривояти).

* * *

Каъб ибн Молик (розийаллоҳу анху) айтади: «Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Табук сафарлари мевали дарахтлар соя солиб, бу манзара одамга ёқадиган

пайтга тўғри келди. Менда бундай роҳат-фароғатларга мойиллик бор эди. Эрта тонгда у зот ёнларига тайёргарлик қилиш учун борардим-у, лекин ҳеч нарса қилмай қайтиб келар эдим. Хизмат қилиб юравердим. Мусулмонлар Пайғамбар (алайҳиссалом) билан бирга жўнашди. Мен эса йўлга тайёр эмасдим. Уларга орқадан етиб олишни ҳам ўйладим, аммо бу ҳам менга насиб қилмади”.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Табукдан қайтганлари хабари келганида мени ғам боса бошлади. Шунда баҳоналар излашга киришдим. «Эртага нима деб у зотнинг ғазабларидан қутулиб қолсам бўлади?» деб ўйлар эдим. Ақлли кишилардан ёрдам сўрадим. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) етиб келганлари маълум бўлганида мени ёмон халлар тарк этди. Охири рост гапиришга аҳд қилдим.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эрта тонгда шаҳарга кириб келдилар. Сафардан қайтсалар, олдин масжидга кириб, икки ракат намоз ўқир, сўнгра одамлар билан учрашар эдилар. Бу сафар ҳам шундай бўлди. Жойларига келиб ўтирганларида Табукка бормай қолганлар у зотга узр айта бошлашди. Мен ҳам у зот хузурларига келиб, салом бердим. Менга сал ғазабнок ҳолатда табассум қилдилар. Сўнгра: «Кел», дедилар. Мен қаршиларига ўтирдим. У зот бормаганим сабабини сўраганларида: «Аллоҳга қасам, менда узр йўқ», дедим. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Рост гапирдинг. Тур, то Аллоҳнинг ҳукми келгунича кут», дедилар.

Яна икки кишига шундай жавоб айтилди. Учовимизга одамлар билан гаплашиш тақиқланди. Шу ҳолатда эллик кунни ўтказдик.

Мадина бозорида юрсам, шаҳарга дон сотгани келган Шом деҳқонларидан бири: «Ким менга Каъб ибн Моликни кўрсатиб қўяди?» деди. Одамлар менга ишора қилишди. У олдимга келиб, Ғассон подшоҳи битган мактубни узатди. Унда бундай деб ёзилган эди: «Бизга хабар етди, дўстинг сенга

жафо қилибди. Ҳузуримизга кел, биз сенга тасалли берамиз». Мактубни ўқигач: «Бу бир фитна», дедим ва ёқиб юбордим.

Эллигинчи куни уйимда бомдод намозини ўқидим. Намоздан сўнг Аллоҳни зикр қилдим. Юрагим сиқилиб, кенг ер тора-йиб кетгандек бўлиб турган пайтда Абу Бакр Сиддиқнинг (розийаллоҳу анху) бир тепаликка чиқиб, баланд овозда: «Эй Каъб ибн Молик, хурсандлик хабари!» деб бақирганини эшитдим. Аллоҳ таоло **«Яна қолган уч кишининг ҳам (тавбаларини қабул этди). Уларга кенг ер торлик қилган, юраклари танг бўлган ва Аллоҳ (ғзаби)дан фақат Унинг Ўзига қочиш билан паноҳ топилишини билишганидан сўнг улар тавба қилувчилардан бўлишлари учун Аллоҳ тавбаларини қабул этди»** (Тавба, 118) оятини туширган эди. Бир киши олдимга от чоптириб келди. Аслам қабиласидан яна бир киши пиёда келди. Бу киши тоғ ошиб келиб, баланд овоз билан хушхабар берди. Севинганимдан унга устки кийимларимни ечиб, кийдириб қўйдим. Сўнг Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хузурларига жўнадим. Одамлар йўлда тавбам қабул бўлгани билан мени табриклашарди.

Масжидга кирдим. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) атрофларида одамлар билан ўтирган эканлар. Шунда Талха ибн Убайдуллоҳ (розийаллоҳу анху) мен билан қўшқўллаб сўрашди. Сўнг Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) салом берсам, хурсанд бўлганларидан у зотнинг юзлари ёришиб кетди.

Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) олдиларида ўтириб: “Албатта, Аллоҳ ростгўйлигим сабабидан нажот берди. Энди тавбамнинг натижаси ўлароқ, умримнинг қолган қисмида фақат рост гапираман...” дедим (*Имом Бухорий ва Муслим ривояти*).

Аҳмад МУҲАММАД
таржумаси.

Фикҳни ўрганувчилар ўзлари адашмасликлари, бошқаларни ҳам адаштирмасликлари учун бир-бирига терс ривоятлардан тўғриси аждрати олишлари керак. Бунга фақиҳлар мартабаларини, фикҳий масалалар даражасини, бир масалага доир ривоят ва фатволардан қай бири устунлигини билмай, эришиб бўлмайди.

ФАҚИҲЛАРНИНГ РУТБАЛАРИ

Ҳанафий мазҳаби фақиҳлари рутбалари ҳақидаги энг машҳур асар аллома Ибн Камол Пошшо асари ҳисобланади. Ушбу асарда аллома ҳанафий фақиҳларини етти рутбага бўлган. Бу рутбаларни жадвал ёрдамида қуйидагича ихчам ифодалаш мумкин.

1-жадвал

Ҳанафий фақиҳлар рутбалари

Биринчи рутба	Усули фикҳ қоидаларини ишлаб чиққан ва бирор кишига тақлид қилмасдан, у қоидалар асосида диний ҳукмлар асослари – Қуръони карим, суннат, ижмо ва қиёсдан фикҳий ҳукмлар истинбот қилган Имом Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайх) каби мужтаҳидлар.
Иккинчи рутба	Абу Ҳанифа ишлаб чиққан усули фикҳ қоидалари асосида диний ҳукмлар асосларидан фикҳий ҳукмлар чиқара олишга қодир бўлган Имом Абу Юсуф, Имом Муҳаммад каби Имом Абу Ҳанифанинг (раҳматуллоҳи алайҳим) шогирдлари. Бу фақиҳлар баъзи масалаларда устозлари чиқарган ҳукмдан фарқли ҳукм чиқаришган.
Учинчи рутба	Мазҳаббошимиздан ҳукми ҳақида ривоят бўлмаган масалалар ҳукмларини мазҳаббошининг усул қоидалари асосида чиқара оладиган мужтаҳидлар – Хассоф, Абу Жаъфар Таҳовий, Абдулҳасан Кархий, шамсулаимма Ҳаловоний, шамсулаимма Сарахсий, Фахрулислом Паздавий, Фахриддин Қозихон (раҳматуллоҳи алайҳим) каби мужтаҳид олимлар. Бу рутба фақиҳлари усул қоидаларида ҳам, масалалар ҳукмларини чиқаришда ҳам мазҳаббошимизга эргашдилар.
Тўртинчи рутба	Усули фикҳ қоидаларини тўлиқ эгаллаганлари ва масала ҳукмлари олинадиган манбаларни билганлари учун мазҳаббошидан ёки унинг мужтаҳид шогирдларининг биридан ривоят қилинган икки маъноли сўзнинг қайси маъноси кўзда тутилганини ёки икки ишни тушуниш мумкин бўлган ҳукмда улардан қай бири ирода қилинганини усул қоидалари асосида ва турдош масалаларга қараб, баён қилиб беришга қодир Абу Бакр Жассос (раҳматуллоҳи алайх) ва у каби ижтиҳодга қодир бўлмаган муқаллид фақиҳлар.
Бешинчи рутба	Бир масала хусусида келган бир неча ривоятдан қайси бири устун эканини “бу авло, бу асах” деб ажратиб бера оладиган Абдулҳасан Қудурий, Бурҳониддин Маргиноний (раҳматуллоҳи алайҳим) каби фақиҳлар.
Олтинчи рутба	Ривоятлардан “ал-ақво” (кучлироғи), “қовий” (кучли), “аз-заиф”, “зоҳир ривоя”, “зоҳирул мазҳаб” ва “ар-ривоятун ан-нодира” ни ажратишга қодир муқаллид фақиҳлар. Бу фақиҳларнинг китобларида рад қилинган сўзлар ва заиф ривоятлар бўлмайди. “Канзуд дақоик” муаллифи Ҳофизиддин Насафий, “ал-Мухтор” муаллифи Мавсулий, “ал-Викоя” муаллифи Маҳбубий ва “Мажмаъул баҳрайн” муаллифи Ибн Соатий (раҳматуллоҳи алайҳим) ана шундай фақиҳлардандир.
Еттинчи рутба	Юқоридаги олти рутба фақиҳлари қодир бўлган ишлардан бирортасига ҳам қодир бўлмаган фақиҳлар. Бу рутба фақиҳлари фақат ишончли манбаларда келган масалаларни айтишлари шарт.

Фақиҳларнинг бу тартибини Тошкўпризода “Табақот ал-Ҳанафия”¹, Кафавий “Катоиб ал-аълумил ахяр мин фуқаҳои мазҳаби ан-Нуъмон ал-Мухтор”², Тамимий “ат-Табақот ас-сунния”³, Умар ибн Умар Зухрий “ал-Жавоҳир ан-нафиса”⁴ ва Ибн Обидин “Раддул мухтор”⁵ ва “Шарҳ укуди расмил муфтий”⁶ китобларида маъқуллаган. Фақат Кафавий бу тартибни иккитага қисқартган: биринчи ва охири рутбаларни олиб ташлаган, “ал-Муҳит ал-Бурҳоний” китоби муаллифи Бурҳониддин Бухорий⁷ билан “Хулосатул фатаво” китоби муаллифи Тоҳир ибн Аҳмад Бухорийни учинчи рутбага киритган.

Ҳанафий мазҳаби китобларида баён қилинган масалаларнинг кўпини мазҳаббошимиз Абу Ҳанифа ва у зотнинг мужтаҳид шогирдларидан ривоят қилинган масалалар ташкил қилса-да, уларда кейинги фақиҳлар чиқарган масалалар ҳам бор. У китобларда келган бир ҳукмдаги масалалар далилининг кучли бўлганига ёхуд уни истинбот қилган ё ривоят қилган фақиҳ даражасининг юқорилигига кўра, бири иккинчисидан устун қўйилади. Шунингдек, у китобларда баён қилинган масалалар ичида жуда кам учрайдигани, бўши (заифи) ва амал қилинмайдиганлари ҳам бор. Шундан келиб чиқиб, ҳанафий уламолари уларни бир неча даражага бўлишган.

2-жадвал

Ҳанафий мазҳабидаги масалалар даражалари

Биринчи даража	<p>Абу Ҳанифанинг яқин шогирди Имом Муҳаммад “Ал-Жомеъ ас-сағир”, “ал-Жомеъ ал-кабир”, “ал-Мабсут”, “ас-Сияр ас-сағир”, “ас-Сияр ал-кабир” ва “аз-Зиёдат” китобларида келтирган масалалар. Бу китобларни Имом Муҳаммаддан ишончли ровийлар нақл қилишган. Уларда келган масалалар “зоҳирур ривоя” ёки “масоъилул усул” деб номланади.</p> <p>Имом Муҳаммаднинг шу китобларида келган масалаларни Ҳоким Шаҳид “ал-Кофий” асарида жамлаган. “Ал-Кофий” асарига шамсулаимма Сарахсий “ал-Мабсут” номли шарҳ ёзган. Имом Таҳовий, Имом Кархий ва Имом Қудурий каби ҳанафий олимлари бу олтита китобда келган масалаларни матн ва мухтасар китобларида нақл қилишган.</p>
Иккинчи даража	<p>Имом Абу Юсуфнинг “ал-Омолий”, Ҳасан ибн Зиёднинг “Китаб ал-муҷаррад”, Имом Муҳаммаднинг “ал-Журжониёт”, “ар-Руқайёт”, “ал-Ҳоруниёт”, “ал-Кайсониёт” каби китобларида келган масалалар, шунингдек, муайян масалалар ҳақида Ибн Сумоъанинг ва Муалло ибн Мансурнинг ривоятлари, «Наводиру Ҳишом» ва «Наводиру ибн Рустам»⁸ асарларидаги масалалар. Бу масалалар қисқача қилиб “ан-Наводир” деб номланади. Бу тур масалаларга, хоссатан, улар орасидаги кам учрайдиган ва ғариб масалаларга, улар мазкур мужтаҳид ва фақиҳлардан асосли ва ишончли йўллар билан ривоят қилинмагани учун, мазҳабнинг усулий қоидалари ва асосларига тўғри бўлса ё “зоҳирур ривоя” китобларида келган бирор масалага мувофиқ келса ё мазҳабда эътиборли бўлган уламолардан бирлари уларнинг дурустлигига далил келтирган бўлса, амал қилинади.</p>
Учинчи даража	<p>Абу Ҳанифа ва у зотнинг мужтаҳид шогирдларидан сўнг яшаган мазҳаб фақиҳлари мазҳаббоши ва шогирдларидан ривоятини тополмай истинбот қилган масалалар ёки ривоятини топсалар-да, у масала ҳукми урф ё замон ўтиши билан ўзгарадиган масалалардан бўлса ва замонларига келиб шароит у масала ҳукмининг аксини тақозо этгани учун ҳукмини ўзгартирган масалалар. Бу даража масалалари бирорта шаръий далилга терс бўлмаса, қабул ва уларга амал қилинади. Бу масалалар “Фатово” ёки “Воқеот” деб номланади. Абу Лайс Самарқандийнинг “ал-Уйун” ва “ан-Навозил” китоблари, Нотифийнинг “ал-Воқеот”, “ан-Навозил” ва Садр Шаҳиднинг “ал-Воқеот” китоблари шу тур масалаларни ичига олган.</p>

Фақат бир даража масалалари ёритилган китоблар жуда кам. Деярли барча китобларда саналган уч даража масалалари бир-бирдан ажратилмай баён қилинган. Розиюддин Сарахсий⁹нинг “ал-Муҳит” асарида уч даража масалалар алоҳида ажратилиб, “Зоҳирур ривоя”, “Наводир”, сўнг “Воқеот” ва “Фатово” масалалари

зикр қилинган. Шунинг учун бу китобга мазҳабимизда қизиқиш катта.

Ҳанафий мазҳаби фикҳий китоблари, уларда ёритилган масалалар эътиборига кўра, матнлар, шарҳлар ва фатволар китобига ажратилади. Мазкур китоблар, уларда баён қилинган масалаларга кўра, беш хилга бўлинади.

3-жадвал

Ҳанафий мазҳаби фикҳи бўйича ёзилган китоблар таснифи

Биринчи хил	Муҳаммад ибн Ҳасан Шайбонийнинг “зоҳирур ривоя” масалалари тўпланган китобларида энг устун ва амал қилиш лозим бўлган масалалар келган. Фақат мазҳаб фақиҳлари бошқа китоблардаги “зоҳирур ривоя”га зид масаланинг саҳиҳлигини очик айтиб, устунлигини баён қилишган бўлса, у масалага амал қилинади.
Иккинчи хил	Мазҳаб масалалари баён қилинган мўътабар матн ва мухтасар китоблар. Бу тур китобларга Таҳовий, Кархий, Қудурий каби мазҳабнинг етук имомлари ва улуғ фақиҳлари ёзган китоблар киради. Уларда келган масалаларнинг кўпини биринчи қисм китобларда баён қилинган масалар ташкил этади.
Учинчи хил	Мазҳабимизда мўътабар шарҳ китоблар. Улардаги масалалар матн ва мухтасарларда келган масалалардан кейинги даражада туради.
Тўртинчи хил	Ҳанафийлар орасида ишончли саналган “Фатово” ва “Воқеот” китоблар. Бу китобларда келган масалалар ушбу уч хил китобларда келган масалалардан куйи поғонада туради. Фақат мазҳабнинг эътиборли фақиҳлари бу китоблардаги баъзи бир боб масалаларининг устунлигига далил келтирган бўлсалар, улар бошқа китобдаги шу боб масалаларидан устун бўлади.
Бешинчи хил	Ақидаси заиф муаллифлар ёзган ё машхур фақиҳлар ишончсиз, деб ҳукм қилган ёки заиф масалалардан холи бўлмаган китоблар. Бу китобларда келган масалалардан мазҳабдаги ишончли китоблардаги масалаларга мувофиқ келганига ёки машхур фақиҳлардан бирлари амал қилишга фатво берганига ишонч ҳосил қилганидан сўнг амал қилишнинг зарари йўқ. Агар мўътабар китобларда келган масалаларга зид бўлса, амал қилинмайди. Бу тур китобларда бир бобга тааллуқли масалалар бир-бирига зид келса, “зоҳирур ривоя” китобларида келган масалалар устун бўлади. Матн ва мухтасар китобларида, шарҳ китобларида, “Фатово” ва “Воқеот” китобларидаги масалалар саналган тартибда туради.

Тошкент Ислам институти ўқитувчиси
Соатмурод ПИРИМОВ,
тайёрлади.

Изоҳлар:

¹ Тошкўпризода. “Табақот ал-фуқаҳо”. Мавсул, “Матбаату Найнаво”, 1954. 7-11-бетлар.

² Кафавий. “Катоибу аълумул ахяр мин фуқаҳо мазҳаби ан-Нуъмон ал-Мухтор”. 3-4-бетлар.

³ Тамимий. “Ат-Табақот ас-сунния фи тарожим ал-Ҳанафия”. Риёз, “Ар-Рифоий”, 1403 ҳиж. 1-жуз. 32-34-бетлар.

⁴ Зухрий Умар ибн Умар. “ал-Жавоҳиран нафиса”, қўлёзма. 185-бет.

⁵ Ибн Обидин. “Раддул Мухтор”. Байрут, “Дорул фикр”, 1412 ҳиж. 1-жуз. 77-бет.

⁶ Ибн Обидин. “Шарҳ уқуду расмил муфтий”. Қарачи: “Мир Муҳаммад”. 28-34-бетлар.

⁷ Тоҳир ибн Аҳмад ибн Абдурашид Бухорий (в. 542/1147й.) катта фақиҳлардан, Мовароуннаҳрдаги ҳанафийлар шайхи бўлиб, унинг “Хуласотул фатово”, “ан-Нисоб” ва “ал-Воқеот” номли асарлари бор.

⁸ Иброҳим ибн Рустам Имом Муҳаммаддан фикҳ илмини ўрганган ва Абу Ҳанифанинг Имом Муҳаммаддан бошқа асҳобидан нақл қилган. 211 (826) йили Нишопурда вафот этган.

⁹ Муҳаммад ибн Муҳаммад Розиюддин Сарахсий ақлий ва нақлий илмларни жамлаган катта олим бўлган, машхур “ал-Муҳит” номли асари бор. 544/1049 йилда Дамашқда вафот этган.

ХУНАРМАНДЛАР ФЕСТИВАЛИ

Ўзбекистон Бадиий академиясининг кўрғазмалар залида “Қайта тикланган хунар” анъанавий халқ хунармандлиги фестивали очилди. Унда юртимиз хунарманд усталарининг асарлари намойиш этилди. Фарход Аҳмаджонов, Тоир Файзуллаев, Шавкат Юсупов, Йўлдош Азларов, Қудрат Исроиловларнинг ёғоч ўймакорлиги ва миниатюра асарлари, Фотима Абдуллаеванинг миллий анъаналарга уйғун замонавий либослар тўплами, Алишер Назиров, Абдулла Назруллаев, Мирзатилла Қодировнинг сопол буюмлари, Омоной Юсуфжоннова, Сурайё Муҳаммедова тиккан сўзаналар томошабинлар эътирофига сазовор бўлди.

Шаҳноза ХЎЖАЕВА

ЯНГИ УЙЛАР

Андижон туманининг Оқёр қишлоғида намунавий лойиҳа асосида эллик еттита уй-жой фойдаланишга топширилди. Янги уйлар

электр, газ, ичимлик суви, оқава тармоқларига уланган. Бу ерда янги кад ростлаган маҳалла гузариди сарта-

рошхона, тикувчилик цеҳи, суратхона, кимёвий тозалаш шохобчаси, озик-овқат дўкони ва ошхона ишга тушди.

ТОЗА МАҲСУЛОТ

Жорий йилда ўсимлик ёғи етиштиришни кўпайтириш мақсадида Нукус туманидаги бир юз саксон учта фермер хўжалигида бир минг юз гектар майдонга махсар экиш режалаштирилган. Сувсизликка чидамли бу ўсимликдан фермерлар 25 сентябргача ҳосил олишни кўзлашган. Эл дастурхонига тоза маҳсулот етказиб бериш мақсадида Оролбўйининг барча туманларида масхар ва кунгабоқар уруғлари экишга киришилди.

ТАЛАБАЛАР БЕЛЛАШУВИ

26 март куни “Муҳаммад Беруний” Ислom ўрта-маҳсус билим юрти биринчи курсининг “А” ва “Б” гуруҳ талабалари сарф фани бўйича мусобақалашди. Валиюллоҳ Қўзиёев, Шайхулмуҳаммад Фитирзаев, Абдувоҳид Ҳакимов каби талабалардан иборат “А” гуруҳ ғолиб бўлди.

Шунингдек, талабалар спортнинг қўл кураши, тош кўтариш, шахмат турлари бўйича ҳам беллашишди. Қўл кураши бўйича Тоҳир Амирьязов (3-курс), тош кўтаришда Рўзибой Бобоев (1-курс), шахмат мусобақасида Ёкуб Аҳмедов (2-курс) биринчи ўринларни олишди.

Умид ХЎЖАЕВ

ДАВРА СУҲБАТИ

“Сайид Муҳйиддин маҳдум” Ислom ўрта-маҳсус билим юртида маънавий-маърифий ишлар бўйича мудир ўринбосари Рустам Маҳмудов, Ахборот ресурс маркази раҳбари

Исомиддин Шамсуддинов бузғунчи оқимларнинг салбий оқибатлари ҳамда бугунги кунда нашр қилинаётган китобларнинг ёшлар тарбиясидаги ўрни ҳақида давра суҳбати ўтказишди.

БУХОРОЛИК ЁШЛАРГА ИМТИЁЗ

Бухоро вилоятидаги ўрта-маҳсус, касб-хунар таълим муассасаларида таҳсил олаётган ёшларга қўшимча қулайлик яратилди. Вилоят ҳокимининг қарори билан энди лицей ва

коллеж ўқувчилари ҳудуддаги жамоат уловлари йўлкира нархларини бошқалардан уч баробар кам тўлаш имтиёзига эга бўлишди.

ЎЗА

Никоҳдан асл мақсад наслу насабни сақлашдир. Эр билан хотин никоҳ васитасида оила қуриб, ҳалол-пок яшасагина, фарзанднинг насаби пок бўлади. Яхши фарзанд тарбиясида ота-онанинг диёнати, одоб-ахлоқи муҳим ўрин тутади.

Ойиша онамиздан (розийаллоху анҳо) ривоят қилинишича, Расулulloҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Ўзингизга муносиб ҳалол жуфтни ихтиёр қилинг. Ўзингизга муносибларга никоҳланинг ва шундайларга никоҳлаб беринг” (Ибн Можжа ривояти).

ФАРЗАНДЛАРНИНГ ҚАНДАЙ ҲАҚЛАРИ БОР?

Уламолар бу саволга қуйидагича жавоб қилишади:

* **Эмизиш.** Туғилган фарзанд эмишга муҳтож бўлади. Эмизиш онанинг вазифаси. Шаръий узр билан она эмиза олмаса, эмизувчи топиш ва уни рози қилиш ота елкасига тушади.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Ким эмизшни батамом қилишни ирода қилса, оналар фарзандларни тўлиқ икки йил эмизурлар”** (Бақара, 233).

Она сути гўдакнинг ҳақларидан бири. Чақалоққа она сутидан яхши озуқа йўқ. Боланинг суяги она сути билан шаклланади, шунингдек, руҳий ривожига ҳам катта фойдаси бор. Эмизиш муддати икки йилдан кам бўлмаслиги гўдак соғлиғига яхши экани кейинги замон илмий изланишларида ҳам исботланди.

* **Муносиб исм танлаш.** Ота-онанинг муҳим вазифаларидан бири фарзандга маъноли, чиройли исм қўйишдир. Расулulloҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Исмларнинг яхшиси бандалик ва ҳамдни билдирувчидир”, деганлар. Масалан, “Абдурахмон”, “Ҳамидуллоҳ”. Шунингдек, пайғамбарлар, саҳобалар ва солиҳ кишиларнинг исмларини қўйган яхши.

* **Бола қулоғига азон ва такбир айтиш.** Рофеъдан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: “Фотиманинг (розийаллоху анҳо) боласи Ҳасан ибн Али қулоғига

Расулulloҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам) азон айтаётганларини кўрдим” (Абу Довуд ва Термизий ривояти). Ушбу ҳадиси шарифга кўра, янги туғилган фарзанднинг ўнг қулоғига азон, чап қулоғига такбир айтиш яхши. Аллоҳ таоло зикри янги туғилган боланинг қулоғига кирган илк овоз бўлишининг баракаси бўлади.

* **Чақалоқнинг танглайини кўтариш.** Абу Мусодан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: “Ўғлим туғилганида уни Пайғамбар (соллаллоху алайҳи ва саллам) хузурларига олиб бордим. Ул зот унга “Иброҳим” деб исм қўйдилар, хурмо ила танглайини кўтардилар ва унга барака тилаб дуо қилгач, менга тутқаздилар. У болаларимнинг каттаси эди” (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Расулulloҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) болаларнинг танглайини хурмо билан кўтарганлар. Бу иш ҳам яхши ният белгисидир.

* **Нафақа.** Болаларни озик-овқат, кийим-кечак, турар-жой билан таъминлаш отанинг бурчи. Бу нарсалар ҳалол-пок бўлиши шарт. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“У(она)ларни яхшилаб едириб, кийинтириш отанинг зиммасидадир”** (Бақара, 233).

Бола сабабидан онага нафақа бериш вожиб бўлганидан боланинг ўзига ҳам нафақа бериш вожиб.

Боланинг нафақаси фақат отага, ота-онанинг нафақаси фақат ўғилга ва хотиннинг нафақаси фақат эрга вожиб бўлади.

* **Таълим-тарбия бериш.** Фарзандига илм ва одоб беришда ота ҳам, она ҳам бирдек жавобгар. Тарбия борасида кўпроқ оналар муҳим ўрин тутса-да, ота ҳам имконият доирасида тарбия бериши керак. Аллохни танитиш, илм ва ибодатга рағбат уйғотиш мусулмонликнинг илк шарти. Зеро, ота-она фарзандига яхши тарбиядан ортиқ мерос қолдирилмаслигини Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таъкидлаганлар.

Аллоҳ таоло айтади: “Эй имон келтирганлар, ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлар ва тошлардан бўлган ўтдан кўрkitинг...” (Таҳрим, б).

* **Ҳомийлик.** Бола етти ёшга киргунича бировнинг ҳимоясига муҳтож бўлади. Яъни, овқатланиш, кийиниш, ювиниш ва бошқа ҳолатларда доимо катталарнинг ёрдами керак. Бу ишларни ота-онаси, улар бўлмаса, яқин қариндошлари амалга оширишлари вожиб.

* **Валийлик.** Етти ёшдан балоғат ёшига етгунча болалар валийга – ўзидан катта раҳбарга муҳтождирлар. Бу ҳам ота-онага, улар бўлмаса, яқин қариндошларига юклатилади.

* **Болага меҳр кўрсатиш.** Бу иш ҳам ота-онанинг вазифаси. Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хузурларида Акраъ ибн Ҳобис Тамиий ўтирганида набиралари Ҳасан ибн Алини ўпдилар. Шунда у: “Ўнта болам бор, бирортасини ўпмаганман”, деди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) унга қараб: “Раҳм қилмаганга раҳм қилинмас”, дедилар» (Имом Бухорий, Абу Довуд ва Имом Термизий ривояти).

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) болажон эдилар. Усома ибн Зайддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)

мени олиб бир тиззаларига, Ҳасанни эса, бошқа тиззаларига ўтказардилар. Сўнгра иккала сонларини бир-бирига қўшиб туриб: “Ё Аллоҳ, иккисига раҳм қилгин, мен уларга раҳм қиламан”, дердилар» (Имом Бухорий ривояти).

Қизларга ҳурмат ва меҳр билан муносабатда бўлиш ҳақида Расулulloҳнинг (алайҳиссалом) алоҳида кўрсатмалари бор. Чунки қизлар ожиза бўлишади. Шу боис улар тарбиясида кўпроқ эътибор, меҳр ва эҳтиёткорлик зарур.

* **Болалар орасида адолат қилиш.** Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Аллоҳга тақво қилинганлар ва фарзандларинг орасида адолатли бўлинганлар”, деганлар (Бешала “Саҳиҳ” эгалари ривоят қилишган).

Мусулмон киши молиявий масалаларда фарзандларини тенг кўриши керак. Агар фарзандларнинг бирига мол бериб, бошқасига бермаса ёки бирига оз, иккинчисига кўп берса, адолатсизлик бўлади, болалари орасида зиддият кучаяди. Шаръий узр бўлса, ота-она болаларидан бирига кўпроқ, бошқасига озроқ мол берса бўлади.

Балоғатга етганида оилали қилиш. Бу иш ҳам ота-онанинг энг муҳим бурчларидан. Наслни пок давом эттириш учун яхши жуфтга қовуштириш муносиб иш.

Аҳли аёлини, фарзандларини тарбиялаш оила бошлигининг Аллоҳ таоло олдидаги бурчи. Эр-хотин болалари учун масъул. Фарзанд ҳақида риоя этиш мусулмон учун вожиб ва чиройли ишдир.

ҚУРЪОН ОЯТЛАРИ СОНИ НЕЧТА?

Куръони карим оятлари Пайғамбаримизга (соллаллоху алайҳи ва саллам) инсонларнинг эҳтиёжларига қараб Жаброил (алайҳиссалом) орқали кетма-кетликда туширилган ва бу иш йигирма уч йил давом этган. Оятлар тушиши Маккада бошланган, Мадинада охирига етган. Шу боис сураларнинг айримлари маккий (Макка суралари), айримлари маданий (Мадина суралари) дейилади.

Куръони карим суралари сони 114 та.

“Сура” луғатда шараф, мақом, бинонинг тепа қисми ва тепалик маъноларини билдиради. Тафсир илми истилоҳида “сура” деб Куръони каримнинг бошланиши ва туғаши маълум бир юз ўн тўрт катта-кичик мустақил қисмига айтилади.

“Оят” луғатда аломат, ишора, ибрат, далил ва мўъжиза каби маъноларни ифодалайди. Тафсир илми истилоҳида сураларнинг тугалланган маънога эга бўлаги “оят” дейилади.

Оятлар ваҳий билан тушганидек, уларнинг жойлашиш тартиби ҳам ваҳий билан билдирилган. Булар Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) шахсий фикрлари ёки ижтиҳод, раъй ва қиёслари маҳсули эмас. Саҳобалардан нақл қилинишича, Жаброил (алайҳиссалом) бирор оятни Расулуллоҳга (соллаллоху алайҳи ва саллам) олиб тушганида, ўрнини ҳам кўрсатар ва Пайғамбар (алайҳиссалом) ваҳий котибларига: “Бу оятларни фалон сурага қўй” ёки “Бу оятни фалон жойга ёз”, деб буюрар эдилар.

Оятлар сонини Басра олимлари 6204 та, Макка олимлари 6219 та, Куфа олимлари 6236 та, Шом уламолари 6225 та кўрсатишган. Баъзи олимлар бундан ҳам кўпроқ белгилашган. Масалан, юртдошимиз Маҳмуд Замахшарий (ваф. 1149) “Ал-Кашшоф” тафсирида Куръони каримда 114 сура, 6666 оят, 77439 сўз ва 325343 дона ҳарф бор, деб ёзган.

Кўп тафсирчилар Куфа олимлари фикрини ёклашади. Куръони каримнинг бугун тарқатилаётган нусхаларида ҳам оятлар сони 6236 та белгиланган.

Куръон оятлари сонини белгилашда фикрлар фарқли бўлишига қироат олимларининг тўхташ (вақф) аломатини турли жойга қўйишгани сабабдир. Чунки Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) саҳобийларга Куръондан таълим бераётиб ўқиганларида оят охирида тўхташ кераклигини билдирадиган даражада тин олардилар. Маъно тугалланмаган бўлса, гоҳо кейинги оятни ҳам қўшиб ўқирдилар. Тинглаб ўтирган саҳобийлардан айримлари Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) тин олган жойгача бўлган қисмни бир оят деб ҳисоблашса, бошқалари маъно тугаллангунича давом этган қисмни бир оят деб билишган.

Баъзи уламолар эътироф этишича, Куръони карим жамланиб, китоб ҳолига келтириляётганида бир-биридан ажратиш мақсадида суралар бошланишига “Бисмиллоҳ” қўйилган. Шу боис улар сураларнинг илк ояти дейилмайди. Аммо Намл сурасида келгани (30-оят) аниқравшан оят ҳисобланади.

Бундан ташқари, айрим сураларнинг бошида келган ҳарфлар бирикмасини Куфа олимлари алоҳида оятлар деб айтишган. Уларнинг фикрича, “طه (Тоҳа)”, “يس (Ёсин)”, “حم (Ҳомим)” алоҳида оят ҳисобланади. Бошқа олимлар уларни оят эмас, сураларнинг бошланиши деб билишган.

Демак, бу борада саноклар ҳар хиллиги олимларнинг вақф аломатини қўйиш, оятларни ажратиш тутумлари турлича бўлганидандир.

Содик НОСИР

Халқимиз яхши кўрадиган новвот илгарилари “қиёмқанд”, “сарикқанд”, “тошқанд”, “гулқанд” каби номлар билан аталган. Ширинликлар шоҳи асал бўлса, унинг вазири новвот дейишади. Оқсилга бой, қувватсизлик ва камқонликка даво бўлувчи новвот шакардан тайёрланса-да, хусусиятлари уникидан бутунлай фарқ қилади.

Новвотпазлик ота-боболаримизнинг қадимий хунарларидан. Узоқ йиллар шу касб билан шуғулланиб келаётган Мираҳмад Шомуродов бундай ҳикоя қилади:

– Оилада икки ўғил, тўрт қиз эдик. Дадам раҳматли қирк саккиз ёшда вафот этдилар. Рўзгор юки акам билан менинг елкамда қолди. Уруш йиллари... Юпун кийинганимиз етмаганидай, қорнимиз ҳам бирда оч, бирда тўқ.

Сўраб-суриштириб, бобомнинг Оқилон маҳалласида яшайдиган қадрдон дўсти, машхур

Новвот пишириш жараёни жуда марокли. Олдин қозонга сув, кейин шакар солиб, шарбат тайёрланади. Сув қиёмга айлангунича қайнатилади. Бу пайтда унинг олдида кўзқулок бўлиб туриш керак. Худди сут каби қиём ҳам тошиб кетиши мумкин. Бошқа бўш қозон ичига қатор иплар тортилади. Тайёр бўлган қиём ипли қозонга солинади ва усти яхшилаб

ЭЛГА ШИРИНЛИК УЛАШИБ

қандолатчи Тўлаган отага шогирд тушдим. Кўпинча исмимни айтолмай, “биродарим Мираъзамнинг невараси, кани, қозонга сув қуй, ўчоққа ўтин қала”, дер эдилар. Бундан ортиғини менга ишонмасдилар. Устознинг яна бир одатлари бор эди. Эрталаб ишга келганимизда, биринчи бўлиб шу ерда тайёрланадиган парварда, холвалардан тўйиб ейишимизни уқтирардилар: “Ўғирлаб егандан кўра, тўғрилаб енглар, ўшанда барака кетмайди”, дердилар. Бошқа емаклардан кўра ширинлик одамни тўқ тутишига ўшанда ишонганман. Масалан, одамлар тут пишишини интизорлик билан кутишар, тишимиз тутга тегди, энди тут бизни тутиб туради дейишар эди.

Новвот, пашмак, парварда, ҳолва, нишолда тайёрлашни ўрганиб, 1959 йили мустақил иш бошладим. Ким касбини улуғласа, касби уни улуғлайди. Шу иш билан элга танилдим. Баъзан буюртмалар кўпайиб ярим тунгача дўконда қолиб кетардим. Уйга қайтишда болаларим учун хўрозқандлар тайёрлардим. Уларнинг хурсандчилигини кўриб, чарчоқларим унутиларди.

ёпилади. Қиём тўқсон олти соат ичида новвотга айланади. Яхши новвот тиник бўлади, қайта ишланган қиём ажойиб рангга киради. Кейинги вақтда баъзи новвотпазлар қиёмга сарик ранг қўшишяпти. Ранг новвотнинг таъмини бир оз ўзгартириб қўяди.

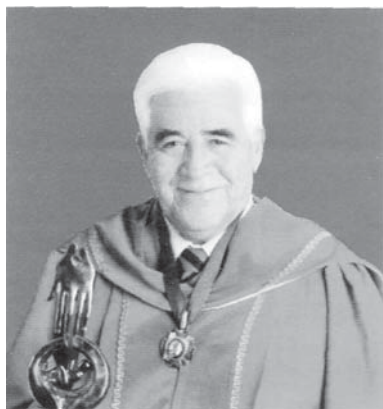
Ҳозир шогирдларим кўп. Ўғлим Мирпўлат ҳам хунаримни ўрганди. Мана, йигирма уч йилдир, шу касб нонини ейди.

Кўплар қизиқиб, ўзимизнинг ҳам новвот истеъмол қилишимиз ҳақида сўрайди. Мен ҳар куни эрталаб албатта новвот чой ичаман, меъдага текканини билмайман. Айниқса, уни нонуштада истеъмол қилиш ақлини чархлайди.

“Бўзчи белбоққа ёлчимас” деганидек, баъзида меҳмонлар олдида қўйишга ҳам новвот тополмай қоламиз. Югуриб кўчадан олиб келишга мажбур бўламиз. Шунингдек, келган меҳмоннинг идиши қуруқ қайтмайди. Меҳмондорчилик ва ҳайит кунлари, новвот – деҳқончилик, деб атаганимизни қўлтқиқлаб, кириб бораверамиз.

Мухаммад СИДДИҚ
ёзиб олди.

ОЛАМШУМУЛ КАШФИЁТ ЭГАСИ

Ўтган йилнинг охирги куни 85 ёшига тўлган олим Ражаб Исломбаевни юртимиздагина эмас, чет элларда ҳам яхши билишади. У инсониятни асрлар давомида қийнаб келга озир дард сабабини аниқлади, даволаш усулини топиб, амалга жорий қилган эди. Ҳозир турли мамлакатларда иш олиб бораётган олтмиш нафардан ортиқ врачлар сулоласи бошлиги бўлган бу ҳаким инсоннинг хизматларига яраша мартабаси юксак: у тиббиёт фанлари доктори, Россия Тиббиёт фанлари академияси эндокринология илмий маркази профессори, шу академия мухбир аъзоси, БМТ Ахборотлаштириш халқаро академияси академиги, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, қатор олий мукофотлар эгасидир. Яқинда унга “Касб-кори – ҳаёт” халқаро мукофоти тантанали равишди топирилди. “Макка зиёрати” сафарномаси, “Таҳликали замонлар” тарихий биографик романи ва шеърый асарлар муаллифи. Республика матбуотида тез-тез махсус мақолалар билан қатнашиб туради.

Олимнинг муҳим кашфиёти ҳақидаги ушбу мақола «Саломатлик» журналида (2010 йил 9-, 12-сонлар) берилган маълумотлар асосида тайёрланди.

ЖУМБОҚНИНГ ЕЧИМИ ТОПИЛГАН ДАМЛАР

...Ўтган асрнинг 60-йиллари бошида Россия тиббиёт фанлари академияси Эндокринология марказида қалқонсимон безларни ўрганиш борасида олиб борган тажрибаларим менга бир умр эсда қолган ажойиб, нуқулмас ҳиссиётларни ҳадя этди.

Буқок ривожланишининг олдини олиш учун танага йод зарурлиги аён бўлди. Унинг танада тақсимланишидан хабардор эдик. Ўша пайтда радиоактив изотоплар борлигини ҳам билардик.

Танага киритилган йод фақат қалқонсимон безда тўпланишини аниқлаш мақсадида радиоактив нурларни ўтказмайдиган махсус кўрғошин ҳимоя ғилофини ихтиро қилдим. Уни радиоўлчагич найчаси устига кийдириб, чақалоқ тирноғичалик туйнукча қолдирдим. Йод радиоактив изотопининг нурлари энди фақат шу тешикчадан чиқиши мумкин эди, радиометр ускунаси эса уларни қайд қилиб турарди.

Тажриба ўтказилаётган жониворга радиоактив йод берганимдан кейин (бир неча со-

ния ёки дақиқа ўтиб) асбобни унинг бутун танаси бўйлаб юритдим. Ускунанинг нурланишни қайд қилгичи “чурқ” этмасди. Лекин тешикчани бўйинга, қалқонсимон безлар жойлашган майдон устига тўғрилашим ҳамону у қаттиқ чирсиллашга тушди. Бу ҳол йод изотопи фақат қалқонсимон безларда тўпланганидан дарак берарди.

Бунда бошқа бир ҳодиса – ўша безлар хужайраларида йоднинг мислсиз тезлик билан тўпланиши мени ҳайратга солган эди. Танага киритилган йод ўн беш сониядаёқ ўша хужайраларда тўпланиб улгурган эди. Ҳеч бир аъзо бирор моддани бу қадар фавқулудда тезлик билан ўзида жамлаёлмайди.

Буқокка чалинган инсоннинг болалигидаёқ бўйин қисмида шиш пайдо бўлиб, баъзида у жуда каттариб кетади. Қадим-қадимдан ушбу касаллик кўпинча денгиздан йироқ ўлкаларда пайдо бўлиши кузатилган. Оилалар аъзоларининг барчаси, ҳатто бутун қишлоқлар аҳолиси ёппасига катта бўқокли бўлган ҳоллар кам эмасди. Бу хасталикка

чалинган кишиларни ўлимга маҳкумлиқ туйғуси, жисмоний азоблар ҳолдан тойдирарди. Фарғона водийи, айниқса, Сўх дарёси хавзасида аҳолининг етмиш беш фоизи шу касалликдан азоб чекиб келган. Қўқонда буқоқсиз кишиларни бармоқ билан санаш мумкин бўлган.

Қалқонсимон безлар фаолияти сусайиб, жисмоний ва руҳий жиҳатдан ривожланмай қолиш (кретинизм) оқибатида ақлан заиф болалар туғилиш ҳоллари учраб турарди. Ушбу касаллик араб ҳақими Алқазиснинг қадимий қўлёзмаларида “салэ” номи билан таърифланади. Менга юртдош табиблар буқоқни денгиз ўтларидан тайёрланган доридармонлар билан даволашган. Бу ўсимликларни муқаддас Макка ва Мадина шаҳарларига зиёратларидан қайтаётиб, Қизил денгиз соҳилларидан олиб келишарди. Даволаш усуллари эса амалий тажрибалар (эмпирик) асосида топилган.

Ибн Сино буқоқ касаллигини батафсил таърифлаб берган. Албатта, ўша пайтда бу танада йод етишмаслигининг оқибати экани ҳали маълум эмасди. Йод моддасини ҳам фақат 1811 йилга келиб, Наполеон армияси учун селитра ишлаб чиқариш билан шуғулланувчи доришунос Куртуа кашф этади. У денгиз ўсимликлари қулидан тасодифан йод (юнонча “бинафшаранг”) моддасини ажратиб олади. Кейинчалик қалқонсимон безларда катта миқдорда йод йиғилиши аниқланди. Бироқ дунёда бирорта тадқиқотчи буни далиллар асосида исботлай олмади. 1961 йилга келибгина мен бу ҳодисани автордио ёзиш усулларида фойдаланган ҳолда, радиоактив йоднинг белгиланган атомлари ёрдамида исботлашга муваффақ бўлдим.

Устида қуён қалқонсимон безларининг қирқимлари ётган ойначаларни қўлларимда ушлаб турганим ўша дақиқа ва сониялар, микроскоп остида ридоактив йод изларини кўрган онларим ҳаётимда энг бахтиёр дамлар бўлиб қолди. Мен жумбоқнинг ечимини – қалқонсимон безларда гормонлар пайдо бўладиган жойни яққол кўриб турардим...

* * *

Олимнинг бу кашфиёти дунёнинг кўплаб мамлакатларида, айниқса, Ўзбекистонда оғир касалликни даволаш, олдини олиш ишларига улкан ҳисса бўлиб қўшилди.

Шариф ХОЛМУРОД
тайёрлади.

Момоларимиз айтади...

* * *

Ошинг борида эл тани, кучинг борида ер тани.

* * *

От арпа еса, эшак қулоғини солади.

* * *

Ювош отнинг тепкиси қаттиқ бўлади.

* * *

Дардни бардош енгади.

* * *

Маслаҳатни марддан сўра.

* * *

Ўзингдан ўтганни ўзагинг билади.

* * *

Синмаган соп қолмас,
Йиртилмаган қоп қолмас.

* * *

Ўқиган ўқдан ўзар, ўқимаган кулдек тўзар.

* * *

Ҳар ялтираган – олтин бўлавермас.

* * *

Ҳақиқат қилни қирқ ёради.

* * *

Мерос моллар тўзади, мерос ҳунар ўзади.

* * *

Ҳунар – минсанг от, учсанг – қанот.

* * *

Тилингни ботир қилма, ўзингни ботил қилма.

* * *

Қарға боқсанг, қуш бўлмас.

* * *

Озсираган оч қолар.

* * *

Ёқангдагини ялагунча, қўлингдаги тўкилади.

Тошкентлик Маъмура аядан ёзиб олинди.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Муқаддас шаҳарда янги ўзгаришлар

Макка шаҳри амири, шаҳзода Холид Файсал муқаддас шаҳарда ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш, ҳожиларга янада қулай шароит яратиш мақсадида келгуси ўн йиллик иш режасини тасдиқлади. У ҳозир Макка шаҳрини ривожлантириш бошқармасига ҳам раислик қилади. Масжидул Ҳаром ичи ва ҳовлисида пиёдалар йўлакларининг янги лойиҳасига кўра, ҳожилар жуда гавжум вақтлар ҳам бемалол ҳаракатланиши мумкин бўлади.

“Муҳаммад” исми биринчи ўринда

“Муҳаммад” исми Англия ва Уэлсда кўп қўйиладиган исмлар орасида биринчи ўринга чиқиб олди. У ушбу давлатларда машҳур бўлган “Жек” ва “Гарри” исмларини ортда қолдирди, деб хабар беради Daily Mail газетаси.

Ўтган йил ҳисоби бўйича Буюк Британияда “Муҳаммад” исми ва унинг турли тиллардаги (Меҳмед, Моҳаммед каби) кўринишлари етти минг беш юз қирқ тўққиз нафар чақалоққа қўйилган.

“Оливер” исми эса етти минг уч юз олтиш тўрт нафар “янги меҳмон”га қўйилган. Газета маълумотига кўра, “Муҳаммад” исми мамлакатда энг кўп қўйиладиган исмлар қаторида 1944 йили саксон еттинчи, 1964 йили етмиш учинчи ўринда бўлган.

Сув танқислигига қарши

Беш миллион аҳоли яшайдиган Сингапурда ичимлик суви тобора танқис бўлиб бормоқда. Малайзия ҳар куни бу мамлакатга бир миллион бир юз йигирма беш литр сув юборади. Бу эса Сингапур четдан жами сотиб оладиган нарсалар қийматининг қирқ фоизини ташкил этади.

Шу боис Сингапур сув ва энергия бошқармаси кўшимча сув манбаларини топиш ҳаракатида. Ҳозир шаҳар аҳолиси ёмғир ва чучуклашган денгиз сувидан ҳам кенг фойдаланади.

“Тойота” автокорхонаси қайта ишга тушади

18 апрелдан Япониянинг машҳур “Тойота” автокорхонаси қайта ишга тушади, деб хабар берди “Euronews” интернет сайти. Матбуот анжуманида компания раҳбари Акио Тоёда бундай деди:

“Мамлакатимизга ёпирилган кучли тўфондан кейин қайта тиклаш ҳаракатларини бошладик. Ишлаб чиқаришдан ташқари, даллолик тармоғини ҳам шакллантиришимиз зарур”.

Раҳбарият хабарича, 14 март куни тўхтаган ўн бешта завод қайта иш бошлайди. Олдинроқ “Ниссан” ва “Хонда” автокорхоналари ҳам иш бошлаши эълон қилинган эди.

Халқ амалий санъати чет элда

Саудия Арабистони подшоҳлигида Ўзбекистон маданият кунлари (25–31 март) бўлиб ўтди. Риёз ва Жидда шаҳарларида ташкил этилган “Ўзбекистон —

Ватаним маним” халқ амалий санъат ва фото кўргазмасида ўзбек ҳунармадларининг ганчкорлик, мисгарлик, ёғоч ўймакорлиги,

кулолчилик ва зардўзлик санъати намуналари, шунингдек, юртимиз тарихий шаҳарлари, замонавий бунёдкорлик ишлари акс этган фотосуратлар, ўзбек миллий либослари, ипакдан тайёрланган рангбаранг матолар намойиш этилди.

Ўзбекистон маданият кунлари Саудия Арабистони марказий телеканаллари, “Ар-Риёз” ва “Жидда” радиоканаллари, кўплаб оммавий ахборот воситаларида кенг ёритилди.

Хаттотларнинг биринчи халқаро анжумани

Мадина шаҳрида Қуръони каримни кўчириш бўйича таниқли хаттотларнинг биринчи халқаро анжумани ўтказилади. Муқаддас Китобни нашр этиш билан шуғуллунувчи Қирол Фаҳд мажмуаси раҳбарлигида ташкил қилинган йиғин 26 апрелдан 2 майга қадар давом этади. Унда 31 мамлакатдан 280 нафар хаттот қатнашади.

Лойиҳа доирасида хаттотлик асарлари кўргазмаси, Қуръони карим учун ишланган янги компьютер ҳарфлари намойиши ўтказилиб, Аллоҳнинг Китобидан нусха кўчириш тарихига доир маърузалар тингланади.

Исломотадқиқотлари маркази очилди

Кембриж университети қошида Исломотадқиқотлари маркази очилди. Унга Саудия Арабистони шаҳзодаси Алвалид ибн Талал ҳомийлик қилади.

Тантанали маросимда “Alwaleed Bin Talal Foundation” жамғармаси вице-раиси малика Амира, Кембриж университети президенти шаҳзода Филипп Эдинбург, ўқув юрти вице-президенти Лежек Борисович қатнашди.

Ушбу марказ Буюк Британия ва Оврупада фуқаролик тушунчаси, этник ва диний кадр-қиммат ҳамда оммавий ахборот воситаларининг Исломотадқиқоти ва мусулмонлар ҳақидаги талқинларини ўрганади.

Хаттотлик кўргазмаси

Исломотадқиқотидаги “Хос санъат ёймаси”да таниқли хаттот Рашид Бот ижодига бағишланган кўргазма бўлиб ўтди. Мазкур кўргазмада Қуръони карим оятлари, Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадислари, дуолар ва шеърлар битилган санъат асарлари намойиш этилди.

Рашид Бот ижоди кадрланиб, маҳсул кўргазма ташкил этилганидан гоёт мамнун эканини айтди.

Диний билимларни ошириш учун

Доғистон мусулмонлари идораси вакиллари, имомлар, диншунослар ва Исломотадқиқоти юртлари битирувчилари иштирокида йиғилиш ўтказилди.

Бу ўлкага Исломотадқиқоти милодий VII асрда кириб келган ва кенг тарқалган. XX аср бошларига қадар мамлакат ҳудудида жуда кўп олимлар яшаб ўтгани таъкидланди.

ФИРИБ ҚИЛГАН БАРАКА ТОПМАС

Донишмандлар: “Яхши эслаб қолишдан кўра, ёмон бўлса ҳам, ёзиб қўйган яхши”, деб бежиз айтишмаган. Аждодларимиз конконига сингиб кетган мустаҳкам имон ва қадриятлар таъсирида иш бериш ва савдо одобларига қаттиқ риоя қилишган. Биз ҳам Ислом одобларига амал қилсак, муносабатларимизда бирдамлик, қалбимизда ҳаловат бўлади. Масалан, уста ва иш берувчи ўртасидаги муомала ҳолис, одил бир гувоҳ ҳузурда тасдиқланиши керак. Ундан бир нусха томонларга берилиб, уларда иш кўлами ҳар уч кун ё ҳафтада кўрилиб, ҳисоб-китоблар иккала нусхага ҳам қайд қилиб борилади. Иш бажарилиб, ҳақ тўланиб бўлингач, томонлар рози бўлса, гувоҳ иштирокида ушбу ёзма ахборотнинг асл нусхасига имзо қўйилади. Шунда ёлланувчи қилган ишига, иш берувчи эса зарур ашёлар, берилган шарт-шароит ва иш ҳақиға жавобгар бўлади. Томонлардан бири фирромлик қилса, шарт-нома бузилади. Ажрим қилиш учун ёзма нусха ва гувоҳ бор. Бу тартибга амал қилмаган айрим ёлланган ишчилар хизматига ҳақ ололмай юришади, гапини исботлашга ҳужжати йўқ. Нима бўлганида ҳам, фириб қилган тарафдан барака кетади. Қачон ҳақ эгасини топиб, рози қилмагунича, ҳузур-ҳаловатдан узоқда бўлади.

Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинган қудсий ҳадисда бундай дейилади: «Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Аллоҳ таоло: “Мен қиёматда уч тоифанинг хусуматчиси бўламан: мен билан аҳдлашиб, кейин алдаган одамнинг; хур одамни сотиб, пулини еган шахснинг; ишчи ишлатиб, ҳақини бермаган кишининг”, деб огоҳлантирдилар».

Бундан ташқари, ҳар ким Аллоҳ таолодан қилаётган иши дунё ва охира-ти учун фойда келтиришини, бировнинг ҳақини ейишдан узоқ бўлишни,

ўзининг ҳақини ҳам биров емаслигини сўраб, дуо қилиб туриши керак.

Ишни берувчи ходимларни саралашда эътибор қилиши, иш шароити, сифатини назоратга олиб, олди-берди ишларида муаммолар гирдобига тушмасликка ҳаракат қилиши керак. Иш жараёни билан мунтазам танишиб туриш боис томонларнинг ҳисоб-китоб ишларида ноқулайлик юзага келмайди.

2010 йилда “Toyota” ширкати ўзи ишлаб чиқарган етти миллион дона машинани чақириб олди”, деган хабар тарқалди. Аслида бу чақириқ билмасдан ўтиб кетган хато сабаб бўлди. Ушбу нуқсон қайси машинада кузатилса, унинг эгаси ширкат ҳисобидан машинасини таъмирлатиб олиши керак эди. Бу ҳалол ва айбини тан олган савдо ходимининг одобидир. Кимдир “Toyota”нинг обрўйи тушди, деб ўйлаган бўлса, янглишади. Чунки бу билан уларнинг тўғрилиги ва ишига талабчанлиги намоён бўлди.

Шу каби тўғри бўлиб, ваъдасида турганларга ҳамкорлар ишончи мустаҳкамланади. Ҳадиси шарифда: “Ваъда қарзидир” дейилган. Кишига ваъда беришдан олдин яхшилаб ўйлаб, сўнг бир тўхтама келиш зарур.

Сут маҳсулотлари ва шарбатлар ишлаб чиқарадиган фирма ходими Нодиржон бундай ҳикоя қилади: “Фирмамизда маҳсулотлар тоза ишланади, фирромлик ва алдаш йўқ. Қайси ходимнинг қинғирлиги сезилиб қолса, иш-

дан бўшатилади. Қишлоқ ва маҳаллалардан сут йиғишга махсус ходим ва хизмат машиналари тайинланган. Ҳар бир жойдан олинган сутнинг идишига белги қўйилади. У махсус таҳлилга берилади ва натижа чикқунича колгани советгичларда сақланади. Агар сут яроқли бўлса, ишланади, яроқсиз сут махсус жойга тўкилади, у олинган жой одамларидан бошқа сут олинмайди. Сув ва шарбатлар ҳам шундай ишлаб чиқарилади. Бундан кейин маҳсулотлар яна бирданига сотувга чиқарилмай, бўлакларга ажратилиб, маълум вақтгача сақланади. Назорат вақти ўтгач, яна ҳар бирдан олиниб, таҳлилга берилади. Натижа ижобий бўлсагина, маҳсулот сотув жойларига тарқатилади. Иш шу билан тугамай, савдо шохобчалари ҳам назорат қилиб турилади. Улар маҳсулотни тоза ва сифатли сақлашда хатога йўл қўйса ёки нархини инсофсизларча оширса, кейинги сафар ўша дўконга лафзсизлиги учун маҳсулот берилмайди. Агар у катта ташкилот бўлса ҳам, иқтисодий алоқани тўхтатишади”.

Бу ўринда лафзга, аҳдга эътибор билан ҳалоллик ва тўғрилиқка интилиш намоён бўлмоқда. Агар тиббий таҳлили яхши чиқмаган маҳсулот тарк қилинмаганида ёки инсофсизлиги учун ҳамкорлардан воз кечилмаганида фирма қанча фойда кўриши мумкин эди. Бироқ савдо одобларига риоя қилди, савоб олди. Демак, Аллоҳ таоло баракасини берса, ози ҳам кўпининг ўрнини босади ва мол кўпайиб бораверади.

**Раҳматуллох
САЙФУДДИНОВ,**

*Тошкентдаги “Хўжа Аламбардор”
жоме масжиди имом-хатиби*

Савдо қилаётган тижоратчи, тер тўкиб ишлаётган деҳқону чорва боқаётган чўпон, илм масканларида мударрислик қилаётган устоз ёки раҳбар, хизматчи ходимлару чегаралардаги аскарлар бўлсин, ниятига қараб савоб олишади. Ҳадисда: “Амаллар ниятга боғлиқдир”, дейилган. Масалан, эр-хотиннинг оилавий вазифаларни бажаришида ҳам савоб умиди бўлиши керак.

Зайд Шомий (раҳимахуллох): “Мен ҳар бир ишда, ҳатто ичмоқ ва емоқда ҳам Аллоҳнинг розилиги бўлишини истаيمان”, деганлар. Демак, ният холис бўлса, инсон тирикчилигига куч ва озуқа истаб, ҳалолдан ейиши, ичиши, ҳатто дам олиши ҳам ибодат бўлади. Амалнинг ибодатга айланиши учун ният холис бўлиши лозим. Яҳё ибн Касир (раҳимахуллох): “Ниятинг ҳақида огоҳ бўл, чунки у амалингдан кўра муҳимдир”, дейди.

НИЯТ ВА ИХЛОСНИНГ АҲАМИЯТИ

Юсуф ибн Асбот (раҳимахуллох) эса: “Ниятни ҳар хил бузғунчиликлардан тозалаш меҳнаткашларнинг қаттиқ ишлашидан ҳам оғирроқдир”, деган.

Амал тил билан бажариладими ёки жисмоний қувват кетадими, унинг савоби банданинг хоҳиш-истагига қараб бўлади. Шу боис ниятсиз ибодат одатдаги оддий ишдан фаркланмай қолиши мумкин. Масалан, катта ёшдагиларни ҳурматлаш миллий қадриятларимиздан бири дейдиган бўлсак, бу ҳақда Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Катталаримизни ҳурматламаган ва кичикларимизга раҳм-шафқат қилмаган киши биздан эмас”, деганлар. Ҳадисга мувофиқ ёши улуғларга жой берган, оғирини енгиллатган ёки кичикларга ғамхўрлик қилган киши ҳам ажр олади. Ибн Муборак (раҳимахуллох): “Кичик амал ниятга қараб (холис Аллоҳ учун қилинган бўлса) катта бўлур ва катта амаллар ният сабабли (риё, яъни, ўзини кўрсатиш бўлса) кичик қилинур (яъни, савоби бўлмас)”, деганлар.

Ҳадисда: “Сен динингга ихлос қилсанг, озгина амал ҳам кифоядир”, дейилган. Ибн Ижлон (раҳимахуллох): “Аллоҳ сендаги ният ва хоҳишнинг холислигини баҳолайди”, деган. Демак, амал ниятнинг тўғрилиги билан ибодат бўлади, ихлосига қараб, савоби кўпаяди. Шу сабабли инсоннинг бутун ҳаёти, ҳар бир лаҳзаси, ҳатто уйқуси ҳам ибодатга айланиши мумкин.

Толиб ҚОДИРОВ,

Тошкент Ислам институти 4-курс талабаси

Отабек БОҚОНИЙ

Соғинч

Ўрнингизни босолмас ҳеч ким,
Яшаяпман кўп ёна-ёна.
Ҳижрон сели ўртар юрагим,
Жуда-жуда соғиндим, она.

Тушларимда кўрайин бир бор,
Бошингизда бўлай парвона.
Билмам, сизда қандайин сир бор,
Жуда-жуда соғиндим, она.

Хизматимда ўғилу қизим,
Бундан ортиқ не керак яна.
Аммо сизни излайди кўзим,
Жуда-жуда соғиндим, она.

Онасишлик қайғу, ғам-алам,
Нурафшондир она бор хона.
Энди сира кўролмасам ҳам,
Жуда-жуда соғиндим, она.

Менга жаннат эди пойингиз, –
Бу сўзларда кўп эрур маъно.
Жаннат бўлсин ётган жойингиз,
Жуда-жуда соғиндим, она.

Хабар олгин опа-сингилдан

Она каби сени суяди,
Бахту омад тилар чин дилдан.
Гар суринсанг қалбдан қуяди,
Хабар олгин опа-сингилдан.

Қаттиқ ёпма ҳеч эшигингни,
Азизроқ бил чаманда гулдан.
Тебратгандир кўп бешигингни,
Хабар олгин опа-сингилдан.

Ака деган сўзлари ширин,
Овозлари создир булбулдан.
Сени дуо қилар яширин,
Хабар олгин опа-сингилдан.

Ёмонликни истамайди ҳеч,
Яхшилиқлар тилар кўнгилдан.
Савоб учун бир кунингдан кеч,
Хабар олгин опа-сингилдан.

Бир майизни еган қирқ бўлиб,
Майли, сен бўл уни шингилдан.
Йигит бўлсанг ботир, мард бўлиб,
Хабар олгин опа-сингилдан.

Иштихон

Эрназар ТОПИЛ

Мусҳафи шариф

Зиёрат этганда Мусҳафи шарифни
Ҳижжалаб кўраман ҳар бир ҳарфни.

Ҳар ҳарфга бирма-бир тикилиб маъюс,
Уддалай олмайман ўқишни, афсус.

Ўн тўртта асрни ўтказиб ҳамон –
Ҳидоят манбаи муқаддас Қуръон.

Илоҳим сақлади бу ҳақ Каломин –
Ҳазрати Усмоннинг ноёб инъомин.

Муборак у қўллар кўчирган ҳар ҳарф –
Инсонга ҳидоят ва шайтонга зарб

Бўлиб келди доим – бўлар яна ҳам –
Кошкийди ўргансам – мен ҳам ўқисам.

Ҳар қандай ҳолатда ўтса ҳам замон –
Иззату икромда муқаддас Қуръон!

Сабр ҳақида тўртликлар

* * *
Сабр шундай бебаҳо неъмат –
Дардга шифо, ғамгинга таскин.
Сабр боис чекинар иллат,
Сабри билан хотиржам мискин.

* * *
Сабри билан энгиб очликни,
Қаноатли собир кўнгли тўқ.
Исроф этмай эрта-кечликни –
Шукр дейди, лекин нолиш йўқ.

* * *
Сабру тоқат мардга хос зийнат –
Очлик-тўқлик ҳолида бирдай.
Номардларда не қилсин ҳиммат –
Бор бўлса ҳам йўқ дер – яширгай.

Оҳангарон тумани

Фозил қори ЁСИН ўғли

Сен бор учун

Ўксиган кўнглим қувонди,
Нишонам, сен бор учун,
Гўёки яшардим, ёндим,
Нишонам, сен бор учун.

Қайта тикланди умидим
бу ҳаёт гулзорида,
Кеч бўлса ҳам уйғондим,
Нишонам, сен бор учун.

Кўп жафолар кўрди бошим
то сени топгунгача,
Кўрмагандек бўлди жоним,
Нишонам, сен бор учун.

Юзга киргай, иншааллоҳ,
Фозилинг меҳринг билан,
Чунки кетгай дард-армоним,
Нишонам, сен бор учун.

Мурод ЧЎПОНЎҒЛИ

Илтижо

Сенга ёлвораман, бизни Яратган,
Ҳаммамизга тўғри ҳол бергин, Аллоҳ!
Гуллар қовжиради, япроқ тўкилди,
Қуримаган дарахт, тол бергин, Аллоҳ!

Барча жонли, жонсиз Ўзинга муҳтож,
Тўсиқларни йиқит, эшиқларни оч,
Хасталарга шифо, ярага илож,
Хайрли куч, бойлик, мол бергин, Аллоҳ!

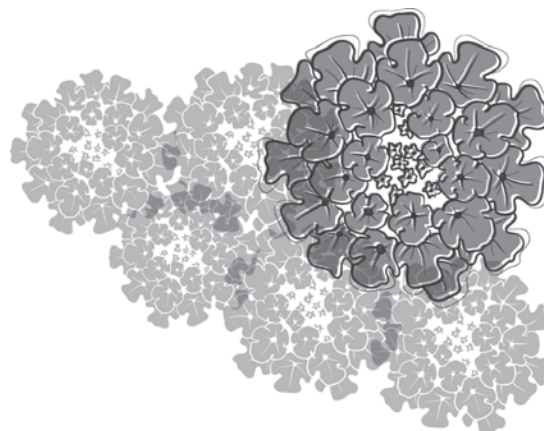
Ё Раб! Тўғриларга Сен берма завол,
Устимизда тоза осмон, тинч ҳилол,
Ҳеч кимни нафсига қилмагин ҳаммол,
Даргоҳингдан раҳмат мўл бергин, Аллоҳ!

Мусулмонга лойиқ Муҳаммад дини,
Гуноҳкор қулингман, кечиргин мени,
Кеча-кундуз унутмайлик Борлигингни,
Кўнглимизга зокир тил бергин, Аллоҳ!

Раҳматинг чексиздир, туганмас боринг,
Билинмас, ечилмас сирру асроринг
Ҳар жойда ҳозирсан, йўқдир изҳоринг –
Арига гул атри – бол бергин, Аллоҳ!

Чўпонўғли дилдан ёлворур Сенга,
Лутфингни тилайди жумла мўминга,
Гуноҳим кўп, Ўзинг раҳм айла менга,
Имон гулзоридан гул бергин, Аллоҳ!

Муна АБДУМУРОД қизи
таржимаси

Ўн тўққизинчи аср охири ва йигирманчи аср бошларида яшаб ўтган таниқли олим ва маърифатпарвар Алий Назимонинг “Таълими банот” (“Қизлар тарбияси”) китобида бундай жумлалар бор: “Ёш қизларга таълим-тарбия беришда улар учун ниҳоятда керакли, ўрганмасликнинг асло иложи бўлмаган фан қўл хунарлари фанидир. Энг юқори билим ва маълумот ҳам бу фаннинг ўрнини боса олмагани боис ёш хоним қизлар уни ўрганишга тиришишлари лозим. Қўл ишларига уста бўлган аёл қўлларининг моҳирлиги, чандастлиги сабабли адабу иффат ичида тирикчилигини қила олади. Игна тўғри ва чин дўст бўлиб, кўп вақтда юрт халқининг ёрдамчиси ва энг қимматли қуролларидан биридир. У ёлғиз вақтларда юпанч бўлиб, гам-қайғуни даф қилади, яхши ишларни рўёбга чиқаради, керак бўлганида фақирлик ва муҳтожликка қарши курашади. Қўл хунарларини кичкина ёшдан бошлаб тартиби ила ўргатиш лозим”.

ТИКИШ ҲАМ САНЪАТ

Бу сатрларни ўқиганимда, беихтиёр болалик, ўсмирлик йилларим ёдга тушади. Хотирамда Марғилондаги маҳалладош дугоналарим билан давра бўлиб ўтириб дўппи тикканларимиз жонланади.

Ҳозир 9-10 ёшли қизларни кўпчилик бола деб билади. Лекин оналаримиз бизга айни шу ёшимизда дўппи тикишни ўргата бошлашган.

Эҳтимол, ўша пайтлар болаларча ўйинқароқлик, сабрсизлигимиз боис соатлаб нинага термулиб ўтиришга ўрганишимиз қийин бўлгандир... Аммо йиллар ўтгани сайин бу хунарни ўргатганлари учун онам, опаларим, кўшнилари миннатдорлигим ортиб боради.

Энди олдин дўппи тикадиган жойимизни яхшилаб саранжомлаб, ҳовли бўлса супуриб, сув сепиб, ораста қилардик. Албатта сочларимизни ишга халақит бермайдиган қилиб турмаклаб, бошимизга рўмол ўрардик.

Баъзан дўппи тикиб ўтирган дугоналарим ёдимга тушади. Биз тиззамизга иш кўрпачани олиб, тикишга ҳозирлик кўра бошлашимизданок, катталар разм солиб, кузатиб туришарди. Ихчам, чиройли ўтиришимизни талаб қилишарди.

— Елкангни кўтар, қийшиқ бўлиб қолмасин. Бошингни баланд тут, кўзинг оғрийди, —

деб танбех берардилар кўшнимиз Момохон холам (Аллоҳ раҳмат қилсин!)

Ўн уч-ўн тўрт ёшда бизлар яхшигина чевар бўлиб қолган эдик, ёзги таътилда дугоналар навбат билан бир-биримизникида тўпланиб эртадан кечгача дўппи тикардик. Ҳеч ким зерикмасди, чарчамасди, кўчага чиқиб ўйнагиси ҳам келмасди. Баъзан ишга шунчалар берилиб кетардик, даврада елимланган матога нина санчиб тортилган ипакнинг овозигина эшитиларди.

Гарчи бошқаларга маъкул бўлса ҳам, онам менинг ишларимни ҳеч қачон мақтамасдилар. Тайёр дўппини синчиклаб кўриб чикардиларда, “Мана бу ерини янаям нозикроқ қилиб тик, пилди роғи текис бўлмабди” каби гапларни айтардилар. Кейинги ишларимда шу хатоларни тузатишга уринардим...

ҚИЗЛАРГА АЙТАРЛАРИМ

Оналаримиз бизни шу йўсинда меҳнат қилиш, хунар ўргатиш билан бирга озодаликка, саришталикка, сабр-қаноатли бўлишга, вақтни бе-кор ўтказмасликка, меҳнатга ижодий ёндашишга ўргатишган экан.

Чиндан ҳам, аёл кишининг ҳаётини, айниқса, оналик, бекалик билан боғлиқ вазифаларини тикиш-бичишсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Айтайлик, бир парчагина матонинг четини тикиб, бурчагига нўхатдеккина гул тикиб қўйсангиз – чиройли рўмолча; эски кийимнинг бутун жойини қирқиб олиб, хоҳланг, ёстикжилд қилинг, хоҳланг, қўлсочик; ўғлингиз шимчасининг йиртилган тиззасига шундай ямоқ солишингиз мумкинки, уни кўрганлар “бунақасини қаердан топса бўлади?” деб сўрашади ва хоказо...

Тикиш хунари мен учун сеvimли. Қўл меҳнатда, хаёлим эса қушдек эркин бўлган пайтлар ёзилган шеърларим кўп. Дўппи тикиб, ўзим завқланган, ота-онамни хурсанд қилган, дадам ва акаларимнинг бошларида ўзим тиккан дўппиларни кўриб, қувонган кунларим болалик, ўсмирлигимнинг энг гўзал онларидир.

Бу гапларни ёзишим мақтанишга ўхшаб кетади. Ҳижолатим шундан. Аммо турли жойларда нинага ип ўтқазишга, тугма қадашга, оддий чокни йўрмашга, йиртиқни ямашга қийналаётганларни, бир ибора билан айтсам, қўлига нина-ип “ёпишмаганларни” кўрганамда, шу хаёллар дилимдан ўтаверади.

Дарвоқе, тикишни ўрганиш, ўргатиш ёш, жой танламайди. Ўргатувчидан йўл-йўриқ, талабчанлигу сабр, ўрганувчидан ҳавас, қунт, тоқат бўлса, бас.

Мухтарама
МУҲАММАДҲОН қизи

Қиз боланинг кийими ўзига ярашиб турсин. Наридан борса, бармоғида битта нозик бандли узук ва қулоғида кичик сирға бўлса, етарли. Узук, билакузук, бўйинга тақадиган турли мунчоқлар келинчаклар зийнати. Уларни уйда, қариндош-уруғлар тўйида тақиб олса, ярашади. Аммо жамоат жойига, ўқув юртларига ўта узун осилмачоқ сирғалар тақиб келиш, ўта ялтир-юлтир буюмларни соч ва кўйлаққа қадаб юриш одобдан эмас.

Фаросатли қизлар кир ювса ёки бирор оғирроқ ишга уннаса, ишини тугатиб, тезда ювинади ва кийимларини алмаштириб, ўзига қараб олади. Овқат пиширганида, албатта, бошига рўмол ўрайди. Соч тўкилишидан ёки ёғ иси сочга ўрнашиб қолишидан ўзини сақлайди. Қизларнинг уй кийимлари осон ювиладиган, ғижим бўлмайдиган, энг асосийи, қимматбаҳо бўлмаса ҳам, чиройини очиб, иш қилишига ҳалақит бермайдиган бўлиши керак.

Онамларимиз тут пишиб болга тўлганида тўйиб-тўйиб еб олишарди-да, қолганини эзиб, юзларига суришарди. Вақти-вақти билан бодринг, помидор, олмани ҳам эзгилаб, юзга суришарди. Юзга қатиқ ёки сузма суриш ҳам момолардан қолган яхши одат. Шундай қилинса, рангга ранг, танага тетиклик киради. Онам қиз ва келинларга ўсма, хина қўйиб, ороланишни тез-тез уқтирардилар. Ўсма таркибидаги танин моддаси қош ва киприкларга қувват бўлади. Соч қазғоқли қизлар вақти-вақти билан ўсмани эзиб, соч илдизларига суртиб турса, сочи бақувват тортиб, қазғоқдан асар ҳам қолмайди.

Айрим аёллар ёш кўринамиз деб сочларини кесади, рангларга бўяйди, киприклар улаб, қошларига мўйчинок теккизади, лекин барибир йиллар асоратини беркитолмайди. Айримлар эса, Яратганнинг берганига шуқр қилади, қош-кўз борасида “яратувчанлик” қилмайди. Кийинишда, безанишда оддийликни танлайди. Ўсма, хина билан ороланади. Балки шунинг учун ёш ва тетик кўринар...

Умида АБДУАЗИМОВА

САҲОБАЛАР НОМИ БИЛАН АТАЛГАН ЖОЙЛАР

САЪДИБН АБУ ВАҚҚОС

Жиззах вилояти Ғаллаорол туманидаги Авлиё, Навоий вилояти Кармана туманидаги Уйрот, Нурота туманидаги Синтоб, Қизилтепа туманидаги Зарметан қишлоқларида, шунингдек, Сурхондарё вилоятининг Шеробод туманида ҳам Саъд ибн Молик ибн Абу Ваққосга нисбат берилган мақбаралар бор. Зарметандагиси «Саъди Ваққос», Синтоб ва Уйротдагилари «Сабр» ва «Хожа Сабр» деб аталади.

Саналган зиёратгоҳлар маҳаллий аҳоли ўртасида машхур. Энг ободи ва сўлими Ғаллаоролда.

Саъд ибн Молик отасининг куняси Абу Ваққос билан танилган. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) у кишининг тоғасидир.

Бу зот жаннат башорати берилган ўн саҳобийдан бири ва энг кейин вафот этгани. Илк муҳожирларданлиги, араблардан биринчи бўлиб Аллоҳ йўлида курашга кирган, Бадр, Ухуд майдонларидаги ғайрати, Муҳаммадга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўриқчилик қилгани, дуоси қабул зот деб шарафлангани, Куфа ва Басра шаҳарларининг қурилиши асосчиси экани Исломотдаги нуфуздан ёрқин дало-

латлардир. Асл қабри Мадина шаҳридаги Жаннатул Бақий қабристонда.

АБУ УБАЙДА ИБН ЖАРРОҲ

Навоий вилояти Нурота шаҳри ва Хатирчи туманидан ўтувчи Шовот анхори соҳилида ва Қарши шаҳрида Хожа Жарроҳ бобога нисбат берилувчи қабрлар бор. Халқ орасида у киши ҳақидаги турли ҳикоялар машхур.

Айрим оғзаки баёнларда «Убайд», «Убайдулло» сифатида талқин этилади. «Жарроҳ» сифатини тиббий жарроҳ деб тушуниш хатодир.

Абу Убайда ибн Жарроҳ саҳобийлардан. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уни «амин» (ўта ишончли) деб улуғлаганлар.

Тўлиқ исми шарифи Омир ибн Абдуллоҳ ибн Жарроҳ. Бу зотга ҳам жаннат башорати берилган.

Омир ибн Абдуллоҳ ўн еттинчи ҳижрий сананинг охири Шомда волий бўлади.

Иттифоқо, бу ерда оғир вабо тарқалади. Халифа Умар (розийаллоҳу анҳу) бу ҳолдан хабардор бўлиб, мактуб йўллаб Ўрдунда турган волийни хавфсиз жойга чақиртиради, аммо бу киши халқни ташлаб кетиб, ўзини қутқармайди. Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вабо билан боғлиқ ҳадисларига биноан ўша жойда қолиб, вафот этади. Қабри Ўрдунда. Мовароуннаҳрга сафарлари ҳақида маълумот йўқ. Хатирчи, Қарши ва Нуротадаги қабрлар рамзийдир.

АБУ САИД ХУДРИЙ

Навоий вилояти Хатирчи туманидаги Хўжакул Эшон қишлоғида Худрийга (розийаллоҳу анҳу) нисбат бериладиган зиёратгоҳ бор. Қабр ва қадимий ҳужранинг ўрни сақланган. Мозор устига туғ кўтарилган. Валий зот сифатида эҳтиром этилади.

Маҳаллий халқ «Кўпин ота» деб ҳам атади. Аслида Күфий бўлса керак.

1967 йили шу қишлоқлик мулло Мўмин бобонинг ташаббуси билан Тошкентдан, диний идорадан борган Исмоил Маҳдум домла тошдаги ёзувларни ўқиб, Муҳаммад Худрийга мансуб эканини ва ҳадис олими бўлганини аниқлайди.

Ҳақиқатда Худрий машҳур ровий бўлиб, Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) 1170 та ҳадис ривоят қилганлар. Лекин манбаларда «Абу Саид» деб ёзилган ва «Муҳаммад» деб эътироф этилмаган.

Аниқлик киритувчи манба топилмагани сабабидан Муҳаммад Худрий ва Абу Саид Худрий бир шахс бўлса керак, деб тахмин қилинди.

ҲАЗРАТ УККОША

Навоий вилояти Хатирчи туманидаги Баҳрин қишлоғида ҳазрат Уккошага нисбат бериладиган макбара бор. У «Эсовой» деб аталувчи тепалик устида.

Узоқ йиллар давомида азизланиб, зиёрат этилиб келинаётган бу жой мустақиллик йилларида обод этилди. Маҳаллий халқ хашар йўли билан хайрли ишларни амалга оширди.

Тошкент шаҳрининг ҳозирги ЖАР спорт мажмуаси ўрнида ҳам бу зотга нисбат берилган булоқ ва зиёратгоҳ бўлган.

Ҳазрат Уккошанинг тўлик исми шарифи Абу Ҳомид Ғаззолийнинг «Мукошафатул қулуб» асари иккинчи жилдидаги изоҳлар бўлимида «Уккоша ибн Миҳсон Асадий» деб кўрсатилган.

Ҳазрат Уккоша (розийаллоҳу анҳу) Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эътиборида ва илтифотида экани бир нечта ҳадисда таъкидланган. Баъзи манбаларда Бадр муҳорабасида қатнашгани айтилади.

Суюндик МУСТАФОЕВ
тайёрлади.

Баҳор фаслида баъзи мавсумий касалликлар кўзғашини кузатилади. Улар орасида энг кўп учрайдигани ошқозон яраси ҳисобланади. Унинг сабаблари талайгина. Асосан, бу касаллик, тартибсиз овқатланиш, асабий зўриқиш оқибатида юзага келиши мумкин. Бу дарахуружларини бартараф этиш ва олдини олиш ҳақида маълумот беришга ҳаракат қиламиз.

ХОТИРЖАМЛИК ВА САБР КЕРАК

Соғлом ошқозон деворлари ҳимояловчи шиллик қават билан қопланган бўлади. Ундаги туз ишқори меъдага тушган овқатни тез ҳазм қилишга ёрдам беради. Ошқозон меъёрида ишласа, туз ишқори ва меъдани ўраб турувчи шиллик модда ўзаро мутаносиб бўлади. Агар бу жараён бузилса, биринчи навбатда ошқозонни ўраб турувчи шиллик қаватга таъсир қилади: у яллиғланиб, вақтида даво чоралари кўрилмаса, аста-секин емирила бошлайди. Емирилган жойлар чет тилда “эррозия” деб аталади. Уларнинг кўпайиб, чуқурлашиши ошқозон ярасига олиб келади.

Шифокорлар фикрича, касалликнинг ривожланишига танадаги *Helicobacter pylori* микроби айбдор. У зарарли моддалар ишлаб чиқариб, ошқозон шиллик қаватини емиради. Текширувлар бу микроб кўпчиликда бўлишини кўрсатди. У инсон танасида йиллаб тинчгина яшаши мумкин, аммо бир қатор хавфли омиллар туфайли кучайиб, “ҳужумга ўтиши” аниқланган. Бу омилларга:

- * арзимаган нарсаларга жиғибийрон бўлиш, асабийлашиш;
- * уйқу ва дам олиш тартибига риоя этмаслик;
- * нотўғри, тартибсиз овқатланиш, спиртли ичимликлар ичиш, тамаки чекиш;

* таркибида аспирина, резерпина бўлган, гормонли дори-дармонларни кўп қабул қилиш кабилар киради.

Ушбу омиллар асаб тизими ишини кескин ўзгартиради, ошқозон мушакларини сиқади, қон томирларини торайтиради. Натижада ошқозон томирларига қон бормамай, ҳимоя тизими пасаяди, ошқозон деворлари нордон ширасидан емирила боради. “Сиқилиб ич-этини адо қилди”, деб бежиз айтишмайди.

Эътибор қилган бўлсангиз, ошқозонига яра чиққан кўп кишилар асабий, жиззаки бўлади. Сабаби, бир марта бошдан кечирилган асабий зўриқиш бош мия хотирасида ўрнашиб қолади, такрорланавергач, ошқозонни емиради. Шифокорлар “Ошқозон – иккинчи асаб” дейишларининг сабаби шунда. Касалликнинг ривожланишига ирсий омил ҳам таъсир қилади.

Шундай экан, ғазаб келганида ўзингизни босишга ҳаракат қилинг. Касалликнинг олдини олиш учун асабларни асраш, соғ юрганнингиз учун шукр қилиш, муаммоларни ички хотиржамлик ва сабр билан енгил зарур. Яна ортиқча тўйиб овқатланмаслик, қовурилган таомларни ҳафтада бир-икки мартадан ортиқ емаслик, кўча-куйда палла-партиш овқатланишдан сақланиш керак бўлади.

Агар овқатланишдан кейин ошқозонда кучли оғриқ, ҳузурсизлик сезсангиз, дарҳол шифокор кўригидан ўтинг. Даволанишда парҳез асосий ўрин тутати. Ёғли, қовурилган овқатлар, ҳатто ширинлик ейишга чек қўйган маъқул. Қайнатма ёки димлама таомлар меъдани зўриқтирмайди. Зайтун ёғи кўшилган енгил салатлар ейиш, бўймодарон ва далачой ўсимликларини дамлаб, чой ўрнига ичиш яралар битишига ёрдам беради. Аммо муолажани шифокор тавсияси билан олиб боришни эсдан чиқарманг. Саломатлик Яратганнинг олий неъматларидан. Шундай экан, ўтаётган ҳар кунимизга шукр қилиб, омонат тана аъзоларимизга тўғри муносабатда бўлайлик.

Суръат БОБОЖОНОВ,
тиббиёт фанлари доктори, профессор

МУҲАММАД МУРОД ЭШОН КИМ БЎЛГАН?

Аллоҳ таолонинг иродаси, мустақиллик шарофати билан Қорақалпоғистон Республикаси Хўжайли тумани Кенагас қишлоғи аҳли бир ёқадан бош чиқариб, эски мадраса ўрнида янги масжид барпо қилишди. Масжидга Муҳаммад Мурод эшон номи берилди. Бу ерда марҳум Қози Увайс махдум бошчилигида 1994 йили тўртинчи феврал куни илк марта жума намози ўқилди.

Жоме яқинида Муҳаммад Мурод эшон (1874–1932) қабри ва кудук бор. Бир вақтлар бу ерда машхур мадраса-қорихона бўлгани, талабалар турли ерларидан келиб таълим олишганини айтишади.

Муҳаммад Муроднинг бобоси Абдурахмон эшон ҳам қорихонада таълим берган. Кўп йиллар мадрасани отаси Бобониёз охунд ва унинг фарзандлари бошқаради.

Айниқса, Юнус қори эшон кўплаб мураттаб қорилар етиштиради. У 1897 йили Хивадаги Қуръон анжуманида муваффақиятли иштирок этиб, хон қўлидан тулпор ва қимматбаҳо тўн олади. 1932 йили мадраса фаолияти тўхтатиб қўйилади.

Муҳаммад Мурод эшон невараси Нуриддин қори мустабид тузум давридаги тақиқларга қарамай, Юнус қори ишининг давомчиси сифатида 1946–1959 йиллар оралиғида кўплаб шогирдларни ўқитади. Улар орасидан мураттаб қорилар етишиб чиқади. Шулардан бири Қозок махзум (Бердиқилич) бир неча йил Тошхөвүз вилояти бош имоми бўлиб ишлаган.

Ҳозир жоме масжиди имом-хатиби Иброҳим Нуриддин қори ўғли халқимиз орасида соф исломий эътиқодни тушунтириб, айниқса, ёшларимизни турли ёт оқимлар таъсиридан ҳимоя қилиш, тўғри йўлга солиш ишларида бош-қош бўлаётир.

Исмоил ДАВЛАТБОЕВ